

EGO

NOVEMBER 1986

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Dienstplichtigen over werk en werkloosheid • Geweld in de krijgsmacht • 'Death of a salesman' • De taal van het lichaam
- Going Dutch - rubriek over popmuziek van eigen bodem • Van dovemansoren en van oogkleppen • Kuifje in Rusland • Boeken

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorzitter), Wim Reinders, Hans Schonk, Frank Spoelstra, Cher Turel, Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Ellen Broshuis, Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Gerard van Erkelens, Albert Greven, Karen Heij, Sietse van der Hoek, Pieter de Jager, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Munnik, Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Klaas Soesbeek, Jan Stooft, Frans Wermer, Kees Willemsen, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Inhoud

Van dovemansoren en van oogkleppen	2
„Dit noem ik geen werk”	4
Popmuziek van eigen bodem	6
Gedicht/EGO-puzzle/Berichten	9
‘Death of a salesman’	10
Het gevaar is niet dat computers... (poster)	12
Geknipt voor u	14
De taal van het lichaam	15
Geweld in de krijgsmacht	16
Kuifje in Rusland	20
Boeken	22
Willy Lohmann	24

Foto voorkant: Henk Stadman

Foto pagina 19: Gerard van Erkelens

EGO: geestverruimend

Van dovemansoren en van oogkleppen

Mensen klagen er vaak over dat ‘Het Nieuws’ zo slecht is. Toch gebeurt er soms best wel eens iets om verheugd over te zijn. En onlangs leek het goede nieuws niet op te kunnen: in drie dagen tijd werd de Amerikaanse journalist Daniloff vrijgelaten; dissidenten mochten de Sovjetunie verlaten; de top van Reagan en Gorbachov ging opeens door en het Amerikaanse parlement besloot tot boycotmaatregelen tegen Zuid-Afrika.

Dat laatste was voor de Amerikaanse president slecht nieuws, want Ronald Reagan weet van Zuid-Afrika eigenlijk alleen maar dat hij vóór de blanke regering daar is. Het siert de Amerikaanse politici (van rechts en links) dat zij tegen de president in toch strafmaatregelen tegen de apartheidsrepubliek hebben willen doorzetten. Dat deden zij ook met het oog op de komende verkiezingen in de VS, zeker, maar des te beter. Want dat betekent dat de Amerikaanse politici gemerkt hebben hoezeer de meerderheid van de Amerikaanse kiezers de pest heeft gekregen aan de apartheid. Dat siert de Amerikaanse kiezers.

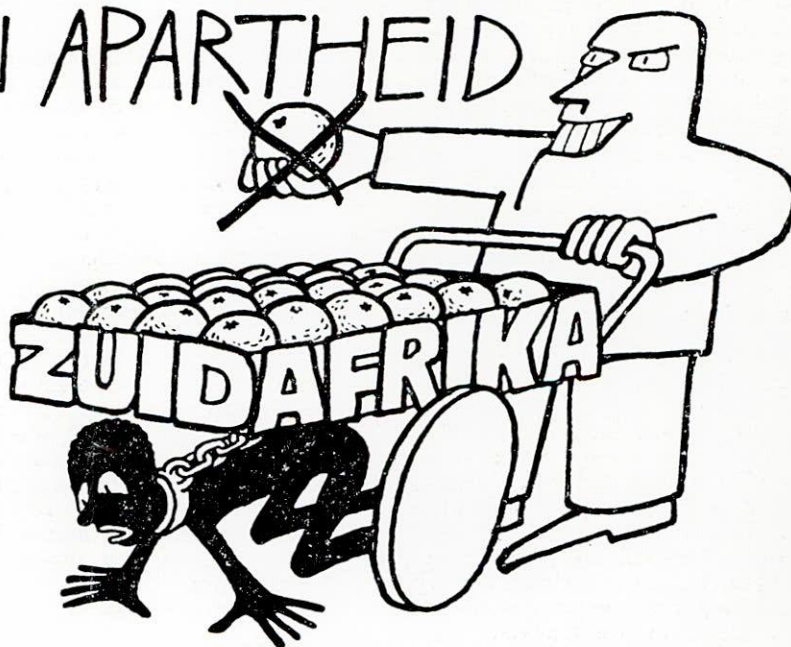
Beschamend

Tegelijkertijd is het beschamend voor Europa, want onze Europese Gemeenschap wil nog steeds geen vuist maken tegen dit Zuidafrikaanse bewind. Het is beschamend ook voor het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken, dat aan de Zuidafrikaanse bevrijdingsbe-

weging nog steeds het verwijt maakt, dat dit ANC zich met geweld verdedigt tegen de racistische staatsterreur. Het Amerikaanse parlamentsbesluit heeft geleid tot grote woede in de Zuidafrikaanse regeringskringen en tot vreugde bij de meerderheid van de Zuidafrikaanse bevolking. Dat leidde ook tot een beetje feestelijke stemming bij de anti-apartheidsbewegingen in de VS, in Zuid-Afrika en in Europa: dit was het goede nieuws waar we toch al zo lang op hadden zitten wachten...

Jawel, maar is het tegelijkertijd eigenlijk toch ook niet een beetje bedroevend dat we nu, bijna een halve eeuw na de tweede wereldoorlog, nog steeds niet voluit willen gaan in de strijd tegen de apartheid – het meest walgelijke racistische systeem in de wereld. De Zuidafrikaanse apartheid wortelt, evenals het nazisme en het antisemitisme in de Europese cultuur. Onze Westerse beschaving is de bakermat, de voedstermoeder van het racisme. Tegelijkertijd

PLUK GEËEN VRUCHTEN VAN APARTHEID

is de Zuidafrikaanse apartheid uniek in de wereld – nergens anders is het racisme tot wettelijk voorschrift verheven. En tegen dat systeem weten wij geen beter wapen te bedenken dan de boycot. Wij geloven langzamerhand dat de boycot zelfs het enige wapen is, dat het Westen kan hanteren in de strijd tegen de apartheidsrepubliek. Dat nu is niet waar.

Nóg een middel

Het Westen kan Zuid-Afrika niet bevrijden van de apartheid. Dat moeten de Zuidafrikanen zelf doen. Het Westen kan wel helpen om de omstandigheden te scheppen, die het de Zuidafrikanen mogelijk maken om zich te bevrijden. En in die zin is de boycot een belangrijk middel. Maar er is meer. Er is nog een middel, waar eigenlijk nooit over gesproken wordt – het militaire ingrijpen. We zijn het er in de wereldsamenleving over eens, dat de apartheid een 'misdaad tegen de mensheid' is. Dat vindt ook elke Nederlandse regering en dat wordt jaarlijks uitgesproken in de VN. Een misdaad bestrijd je met alle middelen die tot je beschikking staan. Desnoods, als het niet anders kan en de misdadiger is echt gevaarlijk, desnoods bestrijd je zo'n misdaad dan met geweld.

Pas dat toe op Zuid-Afrika: Zuid-Afrika houdt Namibië bezet – in strijd met het volkenrecht. Zuid-Afrika handhaaft apartheid – in strijd met het volkenrecht. Zuid-Afrika voert aanvallen uit op de buurlanden – in strijd met het volkenrecht. Zuid-Afrika gehoorzaamt niet aan de Veiligheidsraad van de VN – in strijd met het volkenrecht. Hiervoor is de Zuidafrikaanse regering al herhaaldelijk veroordeeld. Door de Veiligheidsraad van de VN, door de Algemene Vergadering van de VN en door het Internationale Gerechtshof in Den Haag.

Militair ingrijpen

In zo'n situatie mag de VN besluiten tot militair ingrijpen. Het Handvest van de VN laat een dergelijk militair optreden tegen Zuid-Afrika zeker toe. Het mag, volgens het volkenrecht. Natuurlijk: ik weet ook wel, dat zoiets politiek niet lukt, want Groot-Brittannië en de VS zullen dat niet toelaten. Dat neemt niet weg dat de Volkerengemeenschap het eigenlijk aan zichzelf en aan zijn principes verplicht is om de apartheidsrepubliek militair aan te pakken.

Dat gebeurt niet. Dus de boycot is een zwakker strijdmiddel. En een boycot die niet volledig wordt doorgevoerd is een verzwakte versie van dat zwakkere strijdmiddel. Dus toch geen feestelijk gevoel? Nou ja, het is mooi wat Amerika doet, daar niet van. En het siert het Amerikaanse parlement dat het deze stap heeft gezet. 'Op de goede weg.' Maar we moeten niet vergeten dat het alweer 27 jaar geleden is, dat er vanuit Zuid-Afrika voor de eerste keer door de slachtoffers van de apartheid gevraagd werd om een boycot. En nu, meer dan een kwart eeuw later, komt pas het eerste antwoord uit het Westen. Dat is mooi, maar het is in de strijd tegen het racisme nog steeds lang niet genoeg. En dat is beschamend. Want in de strijd tegen de apartheid mogen wij geen last meer hebben van dovemansoren en oogkleppen.

Karel Roskam

soldaat: een ridder van de droevige figuur

„Dit noem ik geen werk“

Vijf dienstplichtigen over werk en werkloosheid

Veel jongens hopen in dienst werk te doen, waarvoor ze een opleiding hebben gehad. Dat lukt helaas niet zo vaak. Bij de vijf jongens met wie raadsman Wim Reinders een vraaggesprek heeft gevoerd, is dat ook niet gelukt. Ze doen in dienst – bij de genie – heel iets anders dan in de burgermaatschappij. Maar wat ze nu doen kunnen ze ook moeilijk als werk beschouwen. Het komt geregeld voor dat ze liggen te luieren als het karwei geklaard is. „Dit noem ik geen werk,“ zegt Pieter, „als ik werk, moet ik de hele dag wat te doen hebben.“

Behalve over werk praten Arie, Jacob, John, Martin en Pieter ook over het tegengestelde: werkloosheid. Voor John betekent dat verveling: „Je gaat 's nachts leven als je overdag niks te doen hebt en dat is dan weer vervelend voor je medemens.“

Alle vijf hebben ze na hun schoolopleiding al gewerkt, op Wilco na die na de HTS straks nog de TH wil gaan doen. De anderen hebben de LTS gedaan. Jacob heeft bij de boer gewerkt, de drie maanden voordat hij in dienst moest. Een vaste baan zat er toch niet in en het werk leek hem wel leuk.

Pieter heeft al 6 jaren gewerkt als schilder. Hij kreeg uitstel, omdat hij allerlei vervolgoopleidingen heeft gedaan, zodat hij nu voor zichzelf kan beginnen wanneer hij dat wil.

Martin heeft 1½ jaar gewerkt als constructie-bankwerker en lasser. Hij was de jongste en moest daarom allerlei flutkarweitjes doen. „Dan krijg je niet zoveel kans om vooruit te komen. Je wordt er wel ziek van, elke dag hetzelfde. En de sfeer was er ook niet leuk, omdat het erg moeilijk ging met het bedrijf.“

Arie heeft twee jaar op een carrosseriebedrijf gewerkt. Voor de lezers wil hij graag uitleggen wat een carrosserie is, omdat mensen dat meestal niet weten. „Je hebt bijvoorbeeld een vrachtwagen. Als je daar de cabine en de bak van afhaalt, dan houd je de carrosserie over. En daar werk ik nou aan.“

Na school kon hij meteen aan de slag.

Het bevalt hem prima. In het begin moest hij overal in het bedrijf wat helpen en langzamerhand kwam hij hogerop. Het liefst doet hij reparatiewerk. „Dat is niet zo eentonig werk. En je gaat wat meer met mensen om, vooral met chauffeurs.“

De bouw

John heeft 2½ jaar in de bouw gezeten. Hij liep vooral met de timmerlui mee, in drie verschillende bedrijven. Eerst deed hij vooral het kleinere werk, daarna ruim een jaar in de seriebouw. „Daar hing het me de strot uit. Een kitspuit en een bus lijm, daar had je zat aan. Dat was niks. Alles vastlijmen en klaar, wegwezen en niet meer omkijken, dat is de seriebouw. De deuren worden er ook zo ingehengst, dakramen ook. Totdat je ze af mag timmeren, dan kom je er achter hoe scheef het allemaal zit.“

Gebeurt dit met liefde voor het werk?

Nee, en dat is jammer want degene die het huis krijgt, is er doodziek van. De eerste vijf jaren gaat het wel, maar daarna kun je er hele nieuwe gevels inzetten.

Merk jij daar iets van, Pieter, want jij schildert ook in de nieuwbouw.

Een timmerman heeft nog nooit iets recht kunnen zetten. Alles is scheef en breek. Echt waar, dat is zo. Dat merk je al bij het ruiten zetten. Als je de maten van de tekening afleest en je bestelt de ramen, dan passen ze niet. Wil je het goed doen, dan moeten eerst alle kozijnen erin en pas dan moet je de maat opnemen. Van de tekeningen klopt nooit iets, dus daar kun je maar beter niet op kijken.

Vind je schilderen leuk werk?

Ja. Je ziet iets en je maakt iets af. Het is dankbaar werk. Je maakt iets mooi en je kunt het laten zien. Er zijn natuurlijk altijd klusjes bij dat je denkt: barst maar met de rotzooi, maar dat duurt gelukkig ook niet eeuwig.

Voldoening

Jacob, wat deed jij zoal bij de boer?

Van alles: melken, hooien, gras inkuielen. De boer had meer kuilmest dan hooi, omdat je daar minder van nodig hebt. Het oogst ook veel gemakkelijker, want je hoeft niet zo lang te wachten als bij het hooien. Maar er moet ook niet te veel regen op komen, want dan krijg je teveel zure bacteriën in de melk. Verder heb ik er ook nog timmerwerk gedaan.

Je hebt een opleiding voor metaalbewerking gedaan. Ga je daar later mee aan de slag of blijf je liever bij de boer werken?

Als het kan, ga ik bij de boer verder. Bij dat werk heb je meer vrijheid. Je kunt zelf bepalen wanneer je dit wilt doen of dat. Je staat niet steeds aan dezelfde machine.

Wilco, tot nu toe heb jij nog niet gewerkt. Begin je daar na je dienstitijd aan?

Nee, ik wil dan verder studeren aan de TH: werktuigbouw. Als HTS'er sta je onder mensen die de TH gedaan hebben. Als je dat zelf gedaan hebt, kun je meer je eigen inbreng hebben in je werk. Dan heb je ook minder vaak het idee dat je als HTS'er de flutkarweitjes moet opknappen. Maar ik wil ook hogerop, net als iedereen.

Heb je dan meer voldoening in je werk?

Ik denk wel dat je meer voldoening krijgt als er meer van je wordt gevraagd. Maar je moet wel in de gaten houden dat er niet meer van je wordt geëist dan je aan kunt, want anders houd je het niet vol. Dan kun je beter een baan hebben met wat minder verantwoordelijkheid.

In dienst

Is je dienstitijd tot nu toe te vergelijken met werk?

Martin: Ik vind van niet. Je bent hier net een gevangene. Je moet overal toestemming voor vragen, je moet vóór twaalfen binnen zijn en je verdient weinig. John: Dat is omdat je leerling bent. Dat verandert nog wel. Maar wat ik zoek in

Foto's Wim Reinders

mijn werk, dat vind ik hier niet.

Martin: Hier kan ik geen toekomst in zien en ook geen toekomst opbouwen.

Pieter: Ik zou hier alleen toekomst kunnen zien als ik hier een baan als schilder krijg.

Wilco: Normaal als je werkt moet je zelf dingen verzinnen en oplossen. Hier wordt alles voorgekauwd en er wordt niets aan ons overgelaten.

John: Maar dat is straks ook voorbij, dat is nog drie weken. (Over drie weken worden ze paraat, WR.)

Pieter: Dit is het echte werk niet. Als ik werk, moet ik de hele dag wat te doen hebben. Wanneer je iets moet doen en je bent klaar, dan kun je de hele dag wat liggen te luiëren. Dit noem ik geen werk.

Werkloos zijn

Pieter is twee maal een half jaar werkloos geweest. Hij sliep tot ongeveer half tien, ging dan koffiedrinken en iets voor zijn moeder doen. Maar op den duur begon hij ervan te balen en hoopte dat er spoedig weer werk aan de winkel zou zijn. „Niks doen is niks voor mij. Dan beun ik er liever een beetje bij.” Genieten van werkloosheid is voor Pieter niet mogelijk. Hij deed in die periodes wel van alles: aktief in de hout- en bouwbond, in het vrijwilligerswerk, in het muziekkorps, hij knapte het toneel op, kortom, hij ging niet stilzitten. Maar geregeld werk bevalt hem het beste. Hij kan zich niet voorstellen dat werklozen een leuke tijd hebben.

John is negen weken thuis geweest. De eerste twee weken (rond de kerst) waren leuk. Toen viel de vorst in en kon hij nergens aan de slag. De volgende zeven weken bevielen hem slecht. „Verveling! Hobby's zat, maar voor de avonturen. Je gaat 's nachts leven en dat is weer vervelend voor je medemens. De televisie is dan een uitvlucht, maar je gaat er wel vóór zitten. Zo werkt het op dat moment, het houd je even bezig.” Het lijkt John ook helemaal niet leuk om lange tijd werkloos te zijn en van anderen kan hij zich dat ook al niet voorstellen.

Wilco's vader is een half jaar werkloos geweest. Die had wel allerlei bezigheden in huis en in zijn volkstuin, maar ook bij hem sloeg de verveling tenslotte toe. Hij ging zich ook nutteloos voelen. Martin is drie maanden werkloos geweest. Hij woont op een boerderij, waar altijd genoeg te doen is, maar met het geld zat hij moeilijk. Hij was te jong om een uitkering te krijgen en z'n vader zat ook niet al te ruim in de slappe was.

Zwart bijverdienen

Werken doorbreekt de verveling, merkt John op. Het levert iets op, zodat je 's avonds iets aan je hobby's kunt doen. Inkomen heb je altijd en als je werkt, krijg je iets extra's. Door te werken kun je af en toe iets extra's doen. Verder kom je ook nog met andere mensen in aanraking. Mensen die werkloos zijn, hebben dat dus niet.

Kennen jullie mensen in je omgeving die werkloos zijn, is de volgende vraag. Ja, die kennen ze wel. Vaak verdienen ze er iets bij, wordt er opgemerkt. „Dat moet ook”, zegt Pieter, „ik zie die mensen niet rondkomen met een bijstandsuitkering: teveel om dood te gaan en te weinig om van te leven. Dan vind ik het normaal dat ze bijverdienen, als het maar niet te ver gaat.” Niemand van de vijf vindt het slecht als mensen in die omstandigheden een beetje buiten het boekje gaan.

Jacob vindt dat ze maar een beetje geld van de hoge heren moeten afhouden.

Wilco zou proberen om zich aan de regels te houden. Misschien moet je de helft afdragen als je bijverdient, maar dan houd je toch nog de helft over.

Martin zou het niet opgeven, maar alles in zijn zak steken.

Pieter vindt het beter om de helft op te geven en de andere helft onder tafel te houden. Als je niks opgeeft en ze snappen je, dan ben je alles kwijt. Anders valt 't nog mee.

700.000

Er zijn ongeveer 700.000 werklozen in ons land. Die zullen het voor een groot deel niet leuk vinden, zonder werk. Sommigen zullen wat bijverdienen, maar een grote groep zal dat niet kunnen. Iedereen kent wel mensen die naast hun WW-uitkering flink verdienen: zwart. Naar de verhalen van de vijf werken de meeste werklozen op het platteland er flink zwart bij; in de stad is dat een minderheid. De algemene opvatting bij de mensen is: als ik het niet doe, doet een ander het wel. Dus waarom zou je niet een flinke korrel meepikken? Op alle nivo's gebeurt dat.

De meeste mensen nemen er een zwarte baan bij als ze de kans krijgen, denken jullie. Hoe staan jullie daar zelf tegenover?

Pieter: Ik ben er helemaal niet voor. Met z'n allen zouden we moeten ophouden zwart te werken. Dan nog de BTW naar beneden en dan zijn we in één keer uit de zorgen. Dan krijgen we meer werk en minder werklozen, vooral in de bouw. John: Als het gevaarlijk werk is, zou ik niet zwart willen bijverdienen. Dan ben

je niet verzekerd en is het risico te groot. Arie: Ik zou het niet doen. Als niemand het deed, zou het werkloosheidsprobleem zijn opgelost. Nou, waarom begin je dan niet bij jezelf?

Pieter: Ja, dat is nou net het probleem. Als ik het niet doe, pakt een ander het. Jacob: Ik zou wel eens een klusje willen opknappen, maar ik wil geen vast zwart werk. 't Is slecht om zoiets te doen.

Eerlijker delen

Zevenhonderdduizend werklozen. Niemand van de vijf vindt het goed dat ze er zijn. Maar hoe krijg je ze aan het werk? Betere verdeling van het werk, zegt Wilco. Arbeidstijdverkorting, zegt John. Martin ziet problemen als mensen minder gaan verdienen doordat ze minder werken. Een andere verdeling van het werk betekent ook een andere verdeling van de inkomens.

We betalen dan wel minder WW-premies, maar de lagere uitkeringen moeten wel omhoog. En dat geld moet ergens vandaan komen. Bij de hogere inkomens, vindt Jacob. Zo eerlijk spelen ze dat niet, zegt John. Hoe meer mensen hebben, hoe minder ze willen afstaan. Wilco vindt dat er best een goede verdeling van de inkomens bestaat in Nederland. Hij heeft nog niets verdiend en vindt het terecht dat hij later wat meer verdient, ook omdat hij z'n studieschuld terug moet betalen.

Maar je zou ook kunnen zeggen: gratis studeren voor iedereen die dat kan en later minder verdienen.

De slotconclusie van het gesprek is, dat het aanwezige werk beter verdeeld moet worden. De mensen die een slechte tijd hebben door hun werkloosheid, moeten ook aan hun trekken komen. Politieke partijen die dit willen, hebben hun steun. Voor zichzelf vinden ze het prima om wat korter te werken of eerder in de Vut te gaan. Want tenslotte is iedereen een beetje mee verantwoordelijk voor een ander die het slecht heeft. En als er werk is voor iedereen, kan niemand een zwarte baan nemen naast een uitkering.

Wim Reinders

Popmuziek van eigen bodem

In een tijd waarin de hitlijsten gedomineerd worden door materiaal uit het buitenland is het misschien geen overbodige luxe om een nieuwe regelmatig terugkerende rubriek over Nederlandse popmuziek in EGO te starten.

Het is wel duidelijk dat de hitparade al lang niet meer de meest betrouwbare barometer is voor de landelijke popkwaliteit en -aktiviteit. Vaak is het zo dat platenmaatschappijen geen verkoopkansen zien in muziek van eigen bodem en de media er ook geen aandacht aan besteden. Op die manier komt die muziek nooit aan de oppervlakte en blijft ze slechts voorbehouden aan een kleine groep liefhebbers.

Veel groepen besluiten echter niet te blijven wachten tot ze 'ontdekt' worden en zetten hun muziek zelf op de plaat en brengen die in eigen beheer uit. Soms ook nemen ze zelf een band op in een studio, waarvan ze de huur uit eigen zak betalen en proberen die dan aan een platenmaatschappij te verkopen. De groepen 'Claw Boys Claw' en 'Blue Murder' die hieronder uitgebreid behandeld worden, kwamen op die manier aan een platenkontraat. Daarnaast zijn er natuurlijk ook nog Nederlandse groepen die met geld van de platen-

maatschappij een single of elpee mogen maken. Zo bijvoorbeeld de groep 'I've got the Bullets' waaraan we deze maand eveneens uitgebreid aandacht schenken.

Al met al verschijnen er toch nog een behoorlijk aantal elpees van Nederlandse groepen op de markt. Veel van die platen worden redelijk positief ontvangen door de Nederlandse pop-pers. De radio en de televisie laten het echter schromelijk afweten. De radio-makers besteden vooral aandacht aan mate-

riaal dat van buiten Nederland komt aanwaaien. De televisie laat liever blitse clips van Engelse en Amerikaanse bands zien, "dan dat ze een Hollandse band naar de studio halen. Want clips kunnen de meeste Nederlandse bands niet betalen, en zeker niet de groepen die net aan hun eerste elpee toe zijn.

Nieuwe platen

In de laatste maanden zijn behoorlijk wat elpees van gevestigde en relatief nieuwe groepen verschenen. Van de oude namen waren het Frank Boeijen en het Goede Doel die beiden met een elpee kwamen die ronduit lovend werden ontvangen door het blad OOR. Juchende kritieken waren er voor de elpee 'Henk' van de Nits.

Naast de gevestigde namen kwam een nieuwe generatie popbands met platenmateriaal op de proppen. Deze groepen zijn vaak slechts bekend in een kleine kring, in een aantal grote steden van Nederland. Sommige van hen be-

I've got the Bullets

ginnen echter langzaam maar zeker een landelijke bekendheid op te bouwen. Een aantal van hen maakt bij het werken aan een grotere bekendheid dankbaar gebruik van de mogelijkheden van de jaarlijkse Nederlandse popcompetitie, de Grote Prijs van Nederland. De bands kunnen zich dan voor publiek en de scouts van de platenmaatschappijen in de kijker spelen.

Twee grote prijsfinalisten van afgelopen jaar '5 slag 1 wijd' uit Amsterdam en 'I've got the Bullets' uit Rotterdam, kwamen dit jaar met een elpee. De eerste groep bracht ze in eigen beheer uit, de tweede kreeg een kontrakt bij CBS. Een groep die twee jaar geleden niet eens tot de GP finale reikte was er dit jaar met een schitterende elpee: 'Weekend at Waikiki', uit Friesland. Zij maken deel uit van een nieuwe popstrooming afkomstig uit het Noorden des lands. Een andere representant van de 'Friese Weef' is de groep 'Kobus gaat naar Apelscha', ooit winnaar van de 'Kleine Prijs van Sneek'. Het moge duidelijk zijn: er is zat te doen in Nederland, reden genoeg voor EGO om in de komende tijd iets meer aandacht te besteden aan geluiden in de huidige Nederpop.

Drie groepen

In dit nummer willen we aandacht besteden aan een drietal groepen die zich in de afgelopen tijd nadrukkelijk aan het netvlies van de Nederlandse popliefebber heeft opgedrongen. Al was het alleen maar door het feit dat ze alle drie dit jaar op een of meerdere grote festivals gespeeld hebben. 'Claw Boys Claw' was de meest sensationele act op Pinkpop dat werd bezocht door meer dan 50.000 mensen. Ook 'Blue Murder' trad daar op, weliswaar als invaller voor de Amerikaanse 'Green on Red', maar toch... Verder stond 'Blue Murder' op het festival van Lochem. 'I've got the Bullets' tenslotte stond op het Haagse (gratis) Parkpop-festival waar meer dan 100.000 mensen op af kwamen. 'The Bullets' openen de nieuwe EGO-rubriek: Going Dutch.

I've got the Bullets

Van de drie groepen die hier aan de orde komen is 'I've got the Bullets' de band die het meest recent in de belangstelling is gekomen. Deze Rotterdamse negenpersoonsformatie had onlangs nog een hit met het nummer 'In the Middle of the Night'. Een opvolger voor

Claw Boys Claw

deze stevige ballad staat al weer te trappelen voor de deuren van de diverse hitparades. Het nummer heet 'It should have been me', dat achttien jaren geleden een week in de Amerikaanse hitparade stond in een uitvoering van 'Gladys Knight and the Pips'. 'It should have been me' werd onlangs tijdens de KRO's 'zalige muziekzondag' tot speciale aanbieding verkozen.

De naam van de groep 'I've got the Bullets' is ontleend aan een uitspraak van James Dean in de film 'Rebel without a Cause'. Wanneer de politie aan het eind van de film Dean's vriend neerschiet die een niet-geladen pistool in de hand heeft roept Jimmy tevergeefs, 'I've got the Bullets'. Hij had net daarvoor de patronen uit het pistool gehaald om zijn vriend tegen zichzelf te beschermen. De band 'I've got the Bullets' werd in augustus 1985 opgericht. In oktober van datzelfde jaar stonden ze al in de voorronden van de Grote Prijs, en een paar maanden later in de finale. In de voorronde werd de band al 'gespot' door de platenmaatschappij CBS, en met een kontrakt op zak ging de band de finale in, waar ze tot de derde plaats reikten. Centraal figuur in de groep is de 29-jarige zangeres Frederique Spigt. Haar

rauw stemgeluid roept eerder associaties op met die van mannelijke collega's van het type Frankie Miller, dan met die van collega's van haar eigen geslacht. Bij een optreden van 'the Bullets' zien we twee typen vrouw op het podium staan. Enerzijds is daar de uiterst extroverte, zangeres uit één stuk, Frederique Spigt, die bij vrijwel iedere song haar ziel (soul!) binnenste buiten lijkt te keren.

Anderzijds zijn er de twee fragiele achtergrondzangeressen Nel de Bruin en Rini Klein, die het schuurpapierstemgeluid van de lead-zangeres van de noodzakelijke 'doohwaahs' en 'aahs' voorzien. Doorgaans valt de rolverdeling binnen een band anders uit, een

*een raadsman is nooit aan
het eind van zijn latijn*

man die de (rauwe) leadzang doet en twee vrouwelijke 'popjes' die de achtergrond verzorgen. Denk maar eens aan Herman Brood, Paul Young, Van Morrison en ook Bruce Springsteen. Bij de 'Bullets' worden beide zaken door dames opgeknapt. Een concept dat je niet zo vaak aantreft.

De muziek die 'the Bullets' maken kan het best worden omschreven als eigentijdse rhythm en blues, met een flinke scheut oude soul. Met name de keyboards (Thijs Smit) en de blazers krijgen een duidelijke soul-achtige invulling. Wanneer Cees Trappenburg en Jan de Licht respectievelijk de trompet en de sax laten spetteren, in nummers als 'Nighttrain' en 'Look Round' roept de muziek onder meer associaties op met die muziek van 'Southside Johnny and the Ashbury Dukes'. Drummer van 'the Bullets' is Max Mollinger, de voormalige drummer van 'Gruppo Sportivo'. Och Klotwijk speelt de bass en zorgt voor achtergrondzang. De meeste composities zijn van de hand van gitarist Peter van Gameren en de reeds eerder genoemde Frederique Spigt.

De debuutelpree van 'the Bullets' ligt sinds begin oktober in de winkel en heet simpelweg 'I've got the Bullets'. De elpee voldoet volkomen aan wat je van een band als 'the Bullets' mag verwachten. Logisch blijft echter dat de muziek in waarde stijgt wanneer die live op de Bühne door het Rotterdamse negental wordt uitgevoerd. Desondanks gaan juweeltjes als 'I can't tell' en 'It should have been me' ook heel diep, wanneer ze vanaf het vinyl je huiskamer in schallen.

Claw Boys Claw

De Amsterdamse formatie 'Claw Boys Claw' gaat op een andere manier te werk dan hun Rotterdamse collega's. In de rock and roll basis line-up van bass (Lady Bobby Rossini), gitaar (John Cameron), drums (Marius Schrader) en zang (Peter te Bos) overonderen de 'Boys' hun publiek vanaf het eerste moment dat ze hun rock and roll tapijt uitrollen. 'Claw Boys Claw' zie je wel of zie je niet zitten, een tussenweg lijkt niet

mogelijk. De muziek van de 'Boys' is te plaatsen in de ruige hoek van de gitaarrock die de laatste jaren weer opgeld heeft gedaan.

De groep is afkomstig uit het Amsterdamse circuit en werd zodoende al vroeg gesignaleerd door de vaderlandse pop-pers, die zich voornamelijk in de hoofdstad ophoudt. De muziek die de 'Boys' maken wordt ook wel 'garagerock' genoemd: een stroming die terugrijpt op de rudimentaire beginselen van de rock and roll, en zich eerder kenmerkt door een 'van dik hout zaagt men planken'-benadering dan door, laten we zeggen, 'subtiel fingerpicking a la Leo Kottke'. Garagerock wordt bij voorkeur luid en snel gespeeld.

Concerten van de 'Claw Boys Claw' kenmerken zich door een soort uitgelatenheid en een kollektieve 'lak aan alles'. Dat is zeker niet in de laatste plaats te wijten aan de nogal aparte 'act' van zanger Peter te Bos. Aan het begin van het Pinkpop-optreden smeedt te Bos zijn beide schoenen in het publiek en begon vervolgens het publiek te bekogelen met alles wat binnen handbereik lag. Echt leuk begon hij het pas te vinden toen het publiek het proviand dat men mee had genomen voor de rest van de dag, richting podium begon te smijten. Tien jaar geleden zou zo iets rampzalig zijn geweest voor een band. 'Claw Boys Claw' ziet dat meer als een teken van geslaagde communicatie.

Aan het eind van het optreden op Pinkpop kreeg Te Bos slechts een van zijn schoenen terug. De andere prijkt nu waarschijnlijk als een onwelriekend relikwie op het nachtkastje van een Claw Boys Claw-fan.

Platen maken doen de 'Boys' ook al een aantal jaren. Hun eerste elpee 'Shocking Shades of Claw Boys Claw' werd in drie (!) uur tijd opgenomen en was een topser in het (hoofdstedelijke) cult-circuit. Daarna maakte de band een aantal singles (o.a. de topser 'So Mean') en een mini-elpee.

De laatste elpee maakte de 'Claw Boys Claw' onder produktionele leiding van Vic Male, die eerder groepen als de 'Screaming Blue Messiahs' en 'Motohead' produceerde. De groep ging met de opnames bij een aantal platenmaat-

schappijen op bezoek. Het was uiteindelijk Polydor die de groep onder haar hoede nam.

In de week na Pinkpop lag de elpee 'With Love from the Boys' in de winkel. De elpee is de vinyl-vertaling van de live-muziek van 'Claw Boys Claw', rudimentaire jaren tachtig rock 'n roll.

Blue Murder

Ook 'Blue Murder' is een randstedelijke formatie en heeft als uitvalsbasis Amsterdam. 'Blue Murder' is een zesmans/vrouws-formatie en bestaat uit Maarten Ploeg (zang/gitaar), Phil van Tongeren (zang/synthesizer), Ryt Tajiri (zang/synthesizer), Rogier van der Ploeg (gitaar), Annemiek Lelyveld (bass) en Kors Eykelboom (drums).

De muziek van 'Blue Murder' laat zich niet gemakkelijk in woorden vatten. Het gaat om echte popliedjes, melodieuze popsongs waarbij de zang, meer dan bij de doorsnee popbands, een belangrijke plaats inneemt. Maarten, Phil en Ryt nemen afwisselend de leadzang voor hun rekening en opereren dan weer gedrieën als koortje. De songs zijn compact gearrangeerd en solo's zijn uiterst zeldzaam. De muziek van 'Blue Murder' wordt weleens vergeleken met die van 'Talking Heads'. Er zijn beroerdere namen om mee vergeleken te worden.

Ook 'Blue Murder' heeft al een behoorlijk platenverleden. Ook voor hen geldt dat ze tot voor kort slechts in een beperkte kring bekend waren. Met de laatste elpee is dat echter veranderd. Eind 1985 kwam bij WEA de elpee 'La La Love' uit. 'Blue Murder' was van de nieuwe Amsterdamse lichte eerste band die een contract tekende bij een grote maatschappij. Dat kwam hen op enige scheve gezichten te staan 'in de scene'. Dat gold overigens ook voor 'Claw Boys Claw', toen die met Polydor in zee gingen. Het is echter vrij logisch dat een groep die op kleine schaal bekend is, de ambitie heeft om van servet naar tafellaken door te groeien.

Dat geldt ook voor 'Blue Murder'. WEA ging op basis van een opname die 'Blue Murder' had gemaakt onder produktionele leiding van Ernst Jansz met de groep in zee, en bracht 'La La Love' uit. De groep had zelfs een bescheiden hit met het nummer 'Talk, Talk, Talk' dat tot de 48e plaats op de hitparade reikte. Het werd nummer 1 in VARA's verrukkelijke 15, een 'briefkaartenhitparade'. De opvolger 'Stalking the Deerpark' was niet minder van kwaliteit, wel minder succesvol. Dat 'Blue Murder's' elpee goed werd ontvangen bleek uit het feit dat de band zowel op het Lochem festival speelde, als dat ze als vervangers werden aangezocht voor 'Green on Red' op het Pinkpopfestival.

Tot zover deze eerste aflevering van Going Dutch, de nieuwe EGO-rubriek over ontwikkelingen in de Nederpop. Binnenkort meer!

Paul Rutten

Blue Murder

gedicht

Het hieronder afgedrukte gedicht van Diana Ozon is afkomstig uit haar zojuist verschenen bundel 'Hup de zee'.

Diana Ozon (1959) kwam voort uit de punkbeweging en is momenteel een veelgevraagde podiumdichteres. 'Hup de zee' bevat proza-achtige teksten die zich laten lezen als registraties van bronnen en visioenen, met beelden ontleend aan haar reizen (met name Noord Afrika), aan de geologie en aan de krachten van de natuur. Zij gaf haar bundel als motto mee: 'Hoe kun je nou rechtelijk denken in een ronde schedel'.

'Hup de zee' door Diana Ozon verscheen bij Uitgeverij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 17,50.

Op de tv wordt een man in elkaar gestompt Bloed driipt uit zijn mond

Zie de zachte gezichten
van jonge soldaten
Zich nog voedend bij moeder
voor het laatst levend thuis
Geboren voor de liefde
maar hun bonkende borstkassen
zijn misvormd tot tikkend raderwerk
van een wekker vol haat
Tijdbom die op springen staat

Socrateslezing 1986

De humanistische Stichting Socrates organiseert op 9 december a.s. om 20.00 uur de Socrateslezing 1986. Deze is getiteld:

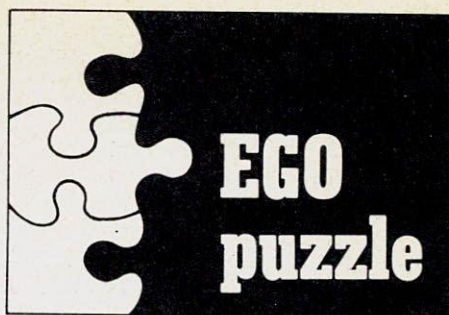
De vergoddelijking van het menselijke, de ontheiliging van de natuur.

De lezing zal gegeven worden door Prof. dr. Jaap Kruithof, hoogleraar filosofie aan de Rijksuniversiteit te Gent en aan het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen.

Jaap Kruithof zal ingaan op de verstoorde relatie tussen de mens en het hem omringende: de anorganische wereld, de planten, de dieren, zijn medemensen. Die betrekkingen zijn verziekt door de mens, die zichzelf beschouwt als de allerbelangrijkste factor in het universum. Alleen de mens telt en op grond van die pretentie heeft hij al het andere op aarde op grove wijze aan zich ondergeschikt gemaakt.

Kruithof onderscheidt religiositeit en godsdienst en pleit voor een vernieuwde religiositeit zonder god, een nieuwe natuurfilosofie, die recht doet aan het buitenmenselijke. Socialisme en het zoeken naar een nieuw ecologisch evenwicht gaan daarbij hand in hand. Uitgangspunt van Kruithof's lezing vormt zijn vorig jaar verschenen boek 'De mens aan de grens; over religiositeit, godsdienst en antropocentrisme'.

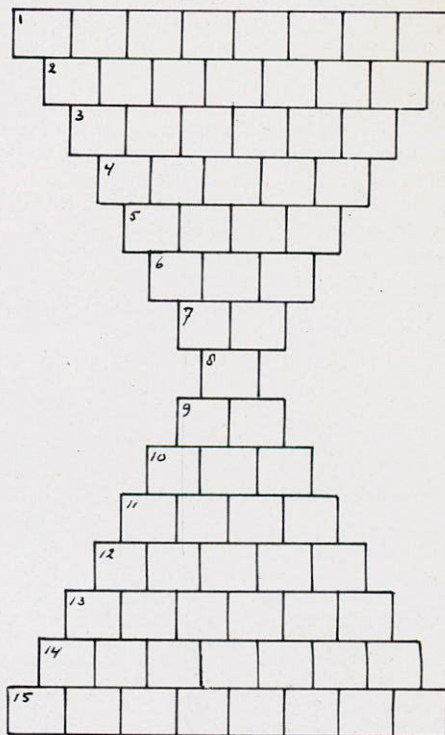
Plaats: Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11, Utrecht. De toegang is vrij.

Onderstaand weer eens een zandloper, waarbij elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande woord minus één of vanaf 9 dus plus één.

De omschrijvingen luiden:

1. welsprekend persoon (8)
2. uitgummen (7)
3. bloedvaten (6)
4. schade toebrengen (5)
5. omlaag (4)
6. roem (3)
7. daar (2)
8. klinker (1)
9. voegwoord (2)
10. naaldboom (3)
11. Europeaan (4)
12. drijfveer (5)
13. bloedvaten (6)
14. uitvegen (7)
15. goed spreker (8)

Strips van Peter van Straaten

Van de bekende strip 'Vader en Zoon' verscheen onlangs de vijftiende bundel, met als titel 'Vader en Zoon culinair'.

Peter van Straaten is illustrator van Het Parool en politiek tekenaar van Vrij Nederland. Zo'n kleine twintig jaar geleden (!) startte hij in Het Parool met zijn stripverhaal Vader en Zoon, dat het generatieconflict in korte levendige schetsjes terugbrengt tot zijn ware proporties. Het zijn de belevenissen van

een reactionaire vijftiger en zijn eeuwig studerende linkse zoon Hans, die dagelijks kift over de dingen van alledag, bijv. werken, de politiek, vrouwen, TV-programma's, kunst, de Russen, Ajax, huiscomputer, Yuppies.

De strip lijkt het, zelfs na zoveel jaren, nog steeds uitstekend te doen en Peter van Straaten wil er nog maar steeds niet genoeg van krijgen. En dat is heel plezierig voor zijn vele fans!

'Vader en Zoon culinair' door Peter van Straaten werd uitgegeven door Van Gennep te Amsterdam. Prijs f 12,90.

'Death of a salesman'

Klassiek toneelstuk ijzersterk verfilmd

Al schreef de beroemde Amerikaanse schrijver Arther Miller (ooit nog korte tijd getrouwd geweest met Marilyn Monroe) zijn al even beroemde toneelstuk *'Death of a salesman'* (De dood van een handelsreiziger) bijna veertig jaar geleden, het stuk is nog steeds actueel, doordat de problematiek die erin wordt aangesneden, in feite van alle tijden is. Volker Schlöndorff (Blechtrommel) heeft het als toneelstuk vrijwel intact gelaten door het in een zeer toneelmatig decor op film te zetten. Dustin Hoffman, kortgeleden 49 jaar geworden, speelt de hoofdrol die ooit gold als een van de meest begeerde toneelrollen die een acteur maar spelen kon.

In dit prachtige stuk is Willy Loman, een 63-jarige handelsreiziger, de hoofdpersoon. Hij is een man die eigenlijk altijd zijn ogen heeft gesloten voor de realiteit en die nu opeens wreed wordt geconfronteerd met het feit, dat al zijn dromen door zijn vingers zijn geglipt. Hij verdiende vroeger een redelijk salaris door met zijn auto duizenden kilometers af te leggen. De ene week bracht hij meer binnen dan de andere (het moordende commissie-systeem!), maar hij en Linda konden toch een huis kopen, en hun zoons kregen een normale opvoeding.

Maar nu Willy oud en moe begint te worden, lopen de verdiensten steeds meer terug. Hij probeert zijn superieuren te bewegen hem een minder groot rayon te geven, of een bureaubaan, zodat hij van het vermoeiende reizen af is, maar hij krijgt te horen dat hij er maar helemaal mee moet ophouden. Willy

doet net of hij dat niet goed heeft verstaan.

Zijn beide zoons Biff en Happy zijn min of meer mislukt. Vroeger had Willy grote plannen met ze, speciaal met zijn oogappel Biff, die heel aardig meedraaide in het honkbalteam. Hij gaf de jongen voortdurend het gevoel dat de wereld later aan zijn voeten zou liggen. Maar Biff wilde liever buiten wonen en boer worden.

Happy, aan wie minder aandacht werd besteed, zocht zijn weg op eigen kracht en schopte het tenminste nog tot een klein baantje. Hij loopt zelfs met trouwplannen rond. De zwaar overschatte Biff valt zo diep van zijn voetstuk, dat hij zichzelf nergens meer toe in staat acht. Moeder Linda is reëel, in elk geval meer dan Willy. Ze ziet dat haar man bezig is in een crisis te belanden, doordat de jongens hem eindelijk laten merken dat het leven niet vriendelijk voor ze is ge-

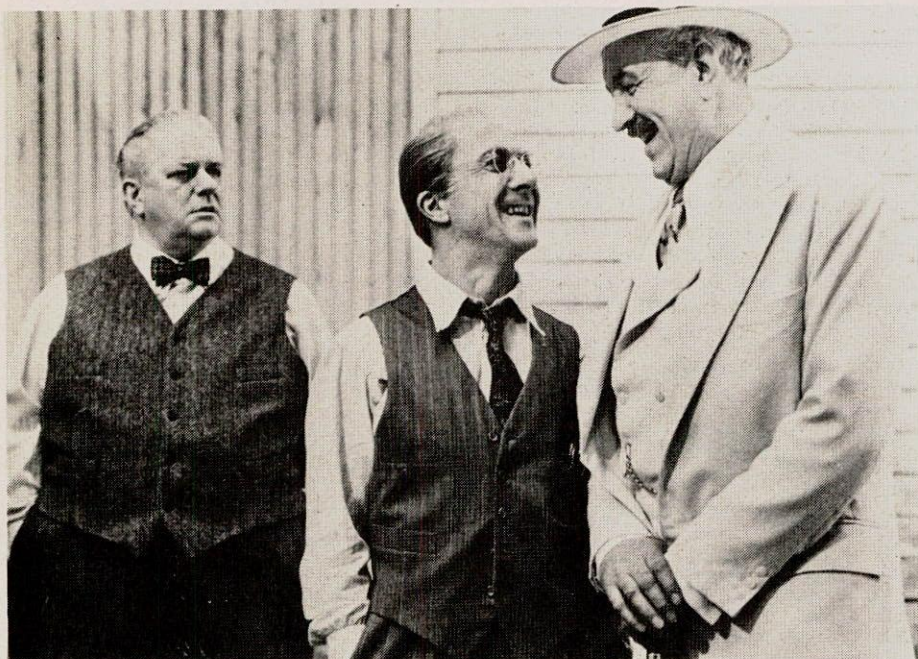
weest, en doordat hij op zijn werk geen enkele waardering krijgt voor zijn gesappel van al die achter hem liggende jaren. Maar Linda steunt Willy door dik en dun, al moet ze er de beide volwassen jongens voor uit huis zetten.

Nog moeilijker te verteren is het feit dat Willy's buurman, die hij vroeger altijd een beetje belachelijk maakte met diens brave zoontje, later rijk en welvarend werd en Willy regelmatig geld leent. Het zoontje is, eenmaal volwassen, het soort jongen geworden dat Willy zo graag uit Biff en Happy had zien groeien: een geslaagd jurist, in een dure jas op weg naar belangrijke bijeenkomsten. 'Hoe doen jullie dat toch?', vraagt Willy zich op een ogenblik af, verwonderd als een kind. Ook Willy's broer, die naar Afrika ging en daar rijk vandaan kwam, spookt Willy steeds vaker door het hoofd.

Als Willy uiteindelijk met zijn auto wegrijdt en niet meer terugkomt, zegt zijn tamelijk kalme vrouw Linda aan het graf: 'Maar Willy, waarom juist nu? De hypotheek was net afbetaald. We zijn vrij.' met al haar liefde en toewijding heeft ze niets begrepen van de gevangenis waar Willy in leefde en waaruit hij nooit meer kon worden bevrijd.

Dustin Hoffman is aangrijpend als Willy. Een huistiran die dat niet van zichzelf beseft, een vader die al het goede wilde en het zo verschrikkelijk fout deed. Zijn opgeklopte optimistische monologen snijden je adem af. Willy is van alle tijden, van alle generaties, van alle klassen. Biff, gesmoord in zijn ontplooiing door de veel te hoge verwachtingen van zijn vader, is een minstens even roerende rol van John Malkovich. Kate Reid als Linda en Stephen Lang als Happy vullen de cast prachtig aan. Charles Durning als de buurman en Louis Zurich als broer Ben hadden ook niet beter gekozen kunnen worden. Een onsterfelijk stuk Amerikaanse cultuur, in alle landen van de wereld al talloze malen opgevoerd, maar natuurlijk het meest levensecht in een Amerikaanse bezetting.

Leo van Opzeeland

Charles Durning, Dustin Hoffman en Louis Zurich (v.l.n.r.) in *Death of a salesman*, geregisseerd door Volker Schlöndorff

film in 't kort

De kkkomediant

Toen ik Freek de Jonge de afgelopen maanden opeens voortdurend tegenkwam in bladen en in radioprogramma's waar hij vroeger zijn neus voor zou hebben opgehaald (o.a. bij Wim Bosboom van de Tros), voelde ik al nattigheid. Ik dacht: Freek is bezig iets aan de man te brengen waarvan hij zelf inmid-

Freek in De kkkomediant

dels weet dat het waarschijnlijk niet goed zal vallen. En ik kreeg helaas gelijk: Freeks tweede film, *De kkkomediant*, is niet goed, heel af en toe leuk en alleen in de geregistreerde theaterfragmenten geniaal. Freek is een theaterman. Of hij wil of niet. Hij was in *De illusionist* weergaloos goed, omdat hij een prima tegenspeler had (Jim van der Woude) en omdat er een begenadigde regisseur achter de camera stond (Jos Stelling). Maar aan *De kkkomediant* is duidelijk te zien dat Freek helemaal zijn eigen gang heeft willen gaan. En dan valt hij door de mand, want film en theater zijn natuurlijk volstrekt verschillende kunstvormen. Ik vind Freek moedig dat hij zijn nek zo heeft uitgestoken, ik blijf hem een puur uniek talent vinden, en ik kijk gewoon met heel veel nieuwsgierigheid uit naar zijn derde film (al geeft het me toch te denken dat dat allemaal gebeurt met Cannongeld).

The trip to Bountiful

De 62-jarige Amerikaanse actrice Geraldine Page won met haar rol in *The trip to Bountiful* dan eindelijk een Oscar, nadat ze zeven keer genomineerd was geweest. U kunt genieten van de prachtige creatie van Page als de oude Carrie Watts, die bij haar zwakke zoon en haar tirannieke schoondochter inwoont, en die op een dag vlucht en de zware tocht naar haar geboortedorpje Bountiful begint. Ze heeft vrijwel geen geld, ze weet niet of haar hart zo'n onderneming aan zal kunnen,

John Heard als Ludie, Carlin Glynn als zijn vrouw Jessie May en Rebecca De Mornay als reisgenote Thelma in *The trip to Bountiful*

maar ze beseft dat ze nooit vrede met haar lot zal hebben, als ze niet een keer terug is geweest naar de plek waar ze ooit gelukkig is geweest. Ze komt aan bij haar piepkleine dorp en ontdekt dat de allerlaatste inwoner, haar beste vriendin van toen, drie dagen tevoren is overleden. Ze wordt door een meevolende sheriff naar haar voormalig ouderlijk huis gereden en ze treft een bouwval aan. Maar ze heeft tenminste rust. Carrie Watts is een schat van een mens, met een meisjesachtige vitaliteit en ongeschonden illusies en dromen. Geraldine Page heeft een vrouw van haar gemaakt die ik nooit meer vergeet. John Heard als haar zoon Ludie geeft haar schitterend partij. Regie was van de debuterende Peter Masterson, voor het scenario tekende Horton Foote, die ook *Tender Mercies* schreef.

Round midnight

Toen de Franse regisseur Bertrand Tavernier besloot om een film te maken die een Amerikaanse jazzmusicus als hoofdpersoon had, begon hij aan een prestigieus project als Europeaan. Maar de gekte die de film laat zien, de krankzinnige devotie aan de Amerikaanse jazz uit de jaren vijftig, moet hij aan den lijve hebben ondervonden, anders had hij er nooit zo'n schitterende film over kunnen maken. De film is gedeeltelijk gebaseerd op ware feiten en gaat over een aan alcohol verslaafde saxofonist, die in de jaren vijftig in Parijs voor een uitzinnig enthousiast publiek in *The blue note* speelt. Hij heeft een jonge fan, een knul van een jaar of dertig die zijn dochttertje avond aan avond alleen thuislaat om naar de muziek van zijn idool te luisteren. Ze komen in contact en uiteindelijk groeit er een bizar, maar diep soort vriendschap

Dexter Gordon speelt de rol van saxofonist, Francis Borier is zijn jonge fan in *Round midnight*

tussen de oude neger, de jonge Fransman en diens tienjarige dochter. Tavernier heeft strikt vastgehouden aan zijn eigen ideeën, wat rolbezetting en locaties betreft. Daardoor is *Round midnight* waarschijnlijk zo levensecht geworden. En wie maar even gevoelig is voor de jazz uit die periode, mag deze film al helemaal niet missen!

Bette Midler als agressieve gijzelaarster in de komedie *Ruthless people*

Ruthless people

Nog even lekker lachen om Bette Midler en Danny DeVito als een echtpaar dat elkaar zo ongeveer naar het leven staat. Als Bette dan ook wordt ontvoerd door een jong stel, doet Danny geen enkele moeite om haar via het losgeld terug te krijgen. Hij wil best van haar af, want haar opvolgster staat al te trappelen. Met die opvolgster komen de verwickelingen in het verhaal, dat een geestig eind heeft en waarin uitstekend wordt gespeeld. Let u vooral op de vertaling van Kees Beentjes: hij blijkt te beschikken over een arsenaal van hele en halve scheldwoorden waar ik nog nooit van had gehoord! Regie was van Abrahams, Zucker en Zucker.

Legal eagles

Robert Redford en Debra Winger in een vrij onzinnig maar zeer onderhoudend en spectaculair verhaal, geregisseerd door Van Reitman, die bekend werd met

Robert Redford en Debra Winger in *Legal eagles*

Ghostbusters. Winger is een gewiekste advocate, die de verdediging heeft geaccepteerd van een meisje, dat ervan wordt verdacht een man te hebben vermoord. De zaak ziet er somber uit en ze roept de hulp in van Redford. Het meisje in kwestie gedraagt zich steeds raadselachtiger, maar het eind is gelukkig want dat moet bij een romantische komedie. Daryl Hannah als de aangeklaagde ziet er adembenemend uit, maar ze acteert als een afwasborstel. Redford is weinig geëngageerd bezig in deze glamourrol, maar wel leuk. Winger verdient beter. L.v.O.

”Het gevaar
is niet dat
computers
beginnen te
denken als
mensen

maar dat
mensen
beginnen te
denken als
computers.”

West Point

Nog steeds wordt West Point algemeen beschouwd niet alleen als de oudste, maar zeker ook als de meest traditionele en zwaarste officiersschool van de Amerikaanse krijgsmacht. Honderd-

Posters

De poster van Amnesty, die wij na jaren (vanwege de grote vraag eraan) nog eens afdrukten in het vorige EGO-nummer van oktober bleek een oud adres en tel. nr. te bevatten. Onze verontschuldigen voor die fout. Het juiste adres luidt: AMNESTY INTERNATIONAL, Keizersgracht 620, 1017 ER Amsterdam, tel: 020-264436.

De poster aan ommezijde in dit novembernummer is afkomstig van het NGI-SAIA, het Nederlands Genootschap voor Informatica, Sectie Sociale Aspecten voor Informatisering en Automatisering, Paulus Potterstraat 40, Amsterdam, tel. 020-628222.

Redactie

drieëntachtig jaar geleden startte dit opleidingsinstituut, in een strategisch gelegen fort aan de Hudson, met de 'aanmaak' van militaire leiders. Grant, Lee, Pershing, Eisenhower, MacArthur, Patton en Westmoreland, om maar enkele generaals te noemen, leerden op dit West Point de beginselen van de krijgskunst.

De korrespondent van het NRC-Handelsblad, H. M. van den Brink, bezocht recentelijk deze officiersschool en berichtte daarover in zijn krant (4 okt. j.l.). Uit zijn bijdrage lichten wij de hier afgedrukte passage.

In hun eerste jaar mogen de nieuwe kadetten op West Point niet spreken, behalve wanneer hun iets wordt gevraagd. Ze mogen zich alleen in de schaduw van de gebouwen over het terrein begeven, niet midden op de weg, en dan nog uitsluitend in looppas met de ellebogen tegen het lichaam gedrukt — wat ze het aanzien van angstige eendekuijken geeft. Ze worden verder geacht, naast het zware studie- en sportprogramma, een boekwerk vol met onzinnige spreuken en definities uit het hoofd te leren en iedere dag het menu van de kantine plus de voorpagina en de sportbijlage van de *New York Times*. Het handhaven van deze regels is de taak van de oudere studenten, zij moeten ervoor zorgen dat de nieuwelingen voortdurend tijd tekort komen. Zo leren ze om onder fysieke en psychische druk te blijven functioneren en beslissingen te nemen. Dat is althans de bedoeling.

Foto Wim Heij

Mijn belastingcenten 6/9/86

Het ergert me als mensen zeggen: 'Ik snap het niet, dus is het voor mij geen kunst'. Dat iemand doelbewust een kunstwerk vernielt, kan ik me ook niet voorstellen. Als er dan ook nog achter zit: 'Dat kunstvoorwerp, waar ik niks van begrijp, wordt van mijn belastingcenten gemaakt', kom je, vind ik, in dezelfde leer als: 'Die daar loopt in de WAO en ik kan helemaal niets aan hem zien'.

Greetje Lubbi

(Voorzitter van de Voetingsbond FNV)

Het uniform van blote soldaten

Hervormd Nederland
6/9/86

De ontsteltenis bij de autoriteiten over twee blote soldaten onthult de geraffineerde wijze, waarop de officiële visie verhuult, dat het eigenlijke probleem niet in de naaktheid schuilt, maar in het uniform. Het uniform is de ten top gevoerde afkeer van alles wat naar naaktheid zweemt. 'Doe je bovenste knoopje van je hemd dicht, man, of wil je hier soms naakt rondlopen...?!' Deze uitspraak is typerender voor de drilmethode in het leger dan het bevel om slechts gekleed in een koppelriem de hei op te gaan.

Naaktheid is op zichzelf een bedreiging voor het leger. Naaktheid is vrijheid, individualiteit, vooruitgrijpen op een wereld zonder oorlog. De twee blote soldaten waren dan ook niet werkelijk naakt. Hun eigen huid werd gedegradeerd tot hun tweede uniform. Dat is het eigenlijke schandaal. De selectieve verontwaardiging over hun bloetheid-als-zodanig is uiterst oppervlakkig.

Alle militairen die bij een losse veter al

naakt worden genoemd, worden niet minder geïntimideerd en gedepersonaliseerd dan die twee blote jongens.

De uitspraak over het bovenste knoopje klinkt letterlijk in de film waarin Humphrey Bogart de rol speelt van de commandant van de Caine. Zij vertolkt een diepe behoefte aan orde, die een fatale ik-zwakke moet compenseren. De innerlijke drang naar hooggesloten hemden is zo sterk, dat zij ondanks de schijn van het tegendeel een diepe afhankelijkheid verdraagt.

De ik-zwakke woedt vooral in hechte hiërarchieën. Volgens Günter Kunert vormt zij zelfs de innerlijke constitutie van elk hiërarchisch systeem.

De film van Bogart laat zien, dat een situatie die onbeperkte bevelvoering en ondergeschiktheid begunstigt, altijd het negatieve type van de ik-zwakke gezagsdrager steunt. Echte autoriteit is nu eenmaal een extreme zeldzaamheid. Als een onderofficier geen natuurlijk gezag heeft, moet hij zijn gezag uitoefenen door ver-

nederig. Hij kan dat gemakkelijk doen, omdat hij dan alleen maar hoeft terug te grijpen op een methode die generaties lang gewerkt heeft.

'De discipline in een krijgsmacht', zei een oud-president van het hoog militair gerechtshof, 'drijft op de mate van wederzijds vertrouwen tussen de verschillende rangen en op het gemotiveerd-zijn van de militair'. Maar dan moet het kader vertrouwen kunnen hebben in het gemotiveerd-zijn van de dienstplichtigen. Komt er ooit een situatie waarin dit mogelijk is? In vele gevallen maakt nu juist de motivatie deel uit van de depersonalisatie. Het 'wederzijds vertrouwen' wordt van bovenaf opgelegd als de nieuwste methode om de discipline te redden in het tijdperk van de mondige mens. Het 'gemotiveerd-zijn' (voor zover aanwezig) vertoont alle schakeringen van de regenboog. Een vrijwilligersleger van louter gemotiveerden kan nog gevaarlijker zijn dan een discipline die van uniforme kleding via opgedrongen naaktheid naar letterlijke kadeverdiscipline afglijdt.

Okke Jager

De taal van het lichaam

Als we naar de natuur en de dieren kijken verbazen we ons over de vorm, de kleuren en de bewegingen, maar we staan er bijna nooit bij stil dat het menselijk lichaam het meest boeiende vormenspel van het hele dierenrijk is. Het is een communicatiemiddel van de eerste orde en de mens gebruikt het vaak zonder zich daarvan bewust te zijn. Het lichaam wordt gekoesterd, versierd, veranderd en soms zelfs verminkt.

Waarom doen we dat? Wat willen we ermee zeggen?

In zijn nieuwste boek 'Allemaal mensen' brengt de bekende auteur Desmond Morris (van o.a. 'De naakte aap' en 'De naakte mens') de taal van het lichaam op overzichtelijke manier in kaart. In twintig hoofdstukken reist Morris langs het menselijk lichaam, hij begint bij het hoofd en eindigt bij de voeten.

Morris woont in de oude universiteitsstad Oxford, waar hij over zijn nieuwe boek vertelt.

„Het begon al in de periode toen ik op Malta woonde, vlak nadat ik 'De Naakte Aap' had geschreven, een boek dat tot mijn verbazing een bestseller werd. Met de opbrengsten van de royalties kon ik het me veroorloven om een paar jaar op Malta te verblijven om na te denken. Na een jaar of twee was ik er van overtuigd dat ik een grote encyclopedie van menselijke gedragingen moest gaan maken. Zoiets bestond er niet.

Ik stichtte een klein instituut en begon alles over het onderwerp te verzamelen. Je kunt het niet zo gek bedenken of ik heb er wel informatie over. Elke map in mijn enorme archief gaat over één bepaalde beweging, zoals die voorkomt in verschillende delen van de wereld.

Wenkbrauwen

Uiteindelijk ontdekte ik dat er in totaal zo'n 3000 bewegingen zijn, die mensen maken om iets uit te drukken. Dat lijkt op het eerste gezicht niet veel, maar wanneer je bedenkt dat bij de meeste mensen de parate woordenschat niet meer dan 3000 woorden bevat, kun je je voorstellen dat zo'n getal, voor uitsluitend bewegingen zeer indrukwekkend is. Voor elke beweging begon ik een essay te schrijven.

Na een jaar belde mijn uitgever om te vragen hoe het er mee stond. Ik zei dat ik bij de wenkbrauwen was, waarop hij vroeg: werk je naar boven of naar beneden? Ik zei: naar beneden, waarop hij begon te kreunen. Hij vreesde dat het me 20 jaar zou gaan kosten en daar had hij gelijk in. Toen stelde hij me voor al het materiaal op een minder wetenschappelijke en zware manier te presenteren.

Haren

Het is absoluut géén medische informatie of een boek met tips hoe je je moet gedragen. Ik heb een hekel aan mensen die mij zeggen wat ik moet doen. Ik vertel uitsluitend de feiten over het lichaam en de bijzondere ideeën. Ik wist bijvoorbeeld niet dat roodharigen minder haar op hun hoofd hebben dan blonde mensen. Blonde mensen hebben 140.000 haren op hun hoofd, roodharigen hebben er slechts 90.000 en iemand met bruin haar heeft zo'n 108.000 haren. Ik wist ook niet dat mijn haar nooit langer dan een meter kan worden, en dat er verschillende manieren van kaalworden bestaan. Wat 'Allemaal Mensen' interessant maakt is het feit, dat elk deel van het lichaam totaal belicht wordt: de biologie, het gedrag, de fysiek, de manier waarop we ermee omgaan, de versieringen, en het bijgeloof. En over alle onderwerpen vond ik heel veel. Ik moest me dus enorm beperken.

Ik stuitte op zo veel opmerkelijke zaken. De mens is bijvoorbeeld de enige die oogwit heeft. Als ik mijn ogen verdraai, zie je duidelijk in welke richting ik kijk. Bij apen kan dat niet, want hun ogen zijn helemaal bruin.

Huilen

De mens is ook de enige die huilt. Wanneer je het boek leest, ontdek je waarom en hoe. Wanneer men het normale traanvocht qua chemische samenstelling vergelijkt met bijvoorbeeld huiltraan wordt geconstateerd dat bij zo'n huilpartij bepaalde spanningschemicaliën uit het lichaam worden afgevoerd. Daarom is het dus helemaal niet vreemd dat mensen zeggen dat huilen goed voor je is.

Waarom hebben we een neus?

Het is niet alleen een klankkast, maar ook een airconditioningssysteem. Mensen met een grote neus komen dus oorspronkelijk uit droge gebieden, kijk maar naar woestijnbewoners. Pygmeeën komen uit West Afrika en daar is het vochtig en warm. Zij hebben platte, kleine neuzen.

Op die manier bekijk ik het hele lichaam, met nadruk op de opmerkelijke feiten. Dingen die me verrassen en ik hoop de lezer ook.

Oorringen

Waarom droegen de mensen bijvoorbeeld oorringen. Waarom droegen ze oorringen in het Bronzen Tijdperk. Opsmuk? Toch niet. Oorringen speelden een belangrijke rol. Oorspronkelijk werden oorringen als amulet gedragen: ter bescherming tegen de duivel, die immers via de oren het hoofd kon binnendringen. Piraten en zeelieden droegen ook oorringen. Meestal maar één. Een zware, gouden ooring. Aanvankelijk uit bijgeloof om ze voor de verdrinkingsdood te behoeden. Daarnaast bracht zo'n ring voldoende geld op om in de vreemde een eventuele begrafenis te kunnen bekostigen. Elke keer als ik bij een ander deel van het menselijk lichaam was aangeland, ontdekte ik vreemde dingen die wij als vanzelfsprekend zijn gaan beschouwen.

Ons lichaam is zo'n bekend terrein voor ons dat we er eigenlijk niet meer goed naar kijken. En toch is ons hele sociale gedrag op uiterlijkheden en signalen gebaseerd.

In 'Allemaal mensen' laat Morris op een frisse manier zien wat we met onze bewegingen en uiterlijkheden eigenlijk bedoelen.

'Allemaal mensen' door Desmond Morris is een uitgave van Elsevier Boeken. Prijs f 49,50.

een soldaat doet het in z'n broek

Geweld in de krijgsmacht

Daders en slachtoffer aan het woord

Zo af en toe kom je in de krant berichtjes tegen waarin melding wordt gemaakt van de uitspraken die de Krijgsraad heeft gedaan naar aanleiding van onder meer geweldpleging binnen de krijgsmacht.

Over de achtergronden van daders en/of slachtoffers hoor je vaak niets. Een drietal mensen, twee daders en één slachtoffer, was bereid anoniem en niet herkenbaar hun verhaal aan EGO te vertellen. Raadsvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer sprak met hen.

Waarom doe je zoiets?

Tja, wat een vraag zeg. Waarom neem je iemand te grazen. Ik kan alleen maar voor mezelf praten natuurlijk. Kijk, toen ik in dienst kwam dacht ik dat ik terecht zou komen in een model organisatie. Een club waar alles tot in de puntjes geregeld was. Waar regels zouden zijn die nageleefd moesten worden. Waar mensen die zich niet aanpasten binnen de kortste keren rechts gericht zouden worden. Of anders uit de dienst zouden worden verwijderd. Nou, zo werkte dat dus niet.

Aan het woord is de 23-jarige Cor (op zijn verzoek is z'n naam veranderd). Vier jaar geleden tekende hij een KV-contract bij een van de krijgsmachtde- len. Nog geen twee maanden later stond hij op straat. In die zin dat hij nog

wel z'n dienstplicht af moest maken, maar als KV-er was hij volgens de leiding niet te handhaven. Gelijktijdig met hem moesten er vijf anderen de dienst uit.

Wat hadden jullie precies gedaan?

Hoe het precies is gelopen weet ik niet exact meer. Je moet het zien als een gruwelijk uit de hand gelopen geintje. In onze opleiding zat een ei van een jongen. Een moedersjochie. Nou is dat niet zo erg, maar hij kon werkelijk niets. Verder was hij niet schoon op zichzelf. Hij deed z'n taak op de kamer niet en regelmatig kwamen we door hem te laat in de eetzaal. Onze sergeant was van mening dat we als klas alles moesten doen. Dus als dat figuur dan weer eens iets niet kon, waren we als klas de klos. En dat was niet één keer, nee dat ging iedere dag een aantal keren. Het begon 's ochtends bij het wakker

worden al. Meneer bleef tot het laatst in z'n bed liggen. Schoot ongewassen in z'n kleren en kwam niet terug van het eten om z'n bed op te maken en z'n tanden te poetsen. Dat was op z'n zachtst gezegd vervelend, want de kamerouste werd daar dan op aangesproken. Echt lullig was dat. Als we dat bij de sergeant te berde brachten zei hij: „In mijn tijd losten we dat op met een wasbeurt speciaal. Het is trouwens niet mijn probleem. Jullie lossen dat onderling maar op.”

Dat hebben we toen gedaan. Om hem te leren wat hygiëne was hebben we hem in z'n blote kont onder de douche gezet. Dat werkte dus maar twee dagen, toen verviel hij weer in dat a-sociale gedrag. Na anderhalve week hadden we een feestje, waar nogal wat werd gedronken. Onwijs veel eigenlijk. Toen we op onze kamer kwamen was hij er niet, omdat hij ons present moest melden. In de tijd tot zijn terugkomst hebben we toen bedacht dat we hem zijn viezigheid voor eens en altijd af zouden leren.

We zouden hem eens goed te pakken nemen. Tja, en toen zijn de stoppen doorgeslagen kun je wel zeggen. We hebben echt hele vervelende dingen met hem gedaan. Dingen die van geen kant door de beugel kunnen. Wij hebben hem ingesmeerd met blanco, hem vastgebonden en een seksboekje voor z'n neus gehouden. Het is echt volledig uit de hand gelopen. We hebben elkaar vreselijk op zitten vieren. Onvoorstelbaar. Het werd hoe langer hoe grover. Ik denk dat we in grofheid niet voor elkaar onder wilden doen. En de sergeant had immers gezegd dat we het onderling op moesten lossen. Nou dat deden we dus even. Hij zou zijn hele leven niet vergeten wat a-sociaal gedrag tot gevolg heeft.

Je geeft al een beetje aan waarom je hem te grazen nam, maar hoe kom je op die idiote dingen?

Dit is geen excuus hoor, maar ik denk nu achteraf dat het te maken had met de druk die we als groep tijdens de opleiding voelden. Dan het overmatige drankgebruik. Verder de groepscontrole. De angst om zelf pispaal te worden. Balen hebben van die collectieve straffen. Ja god en het was gewoon een ongelooflijk ei. Het is een opeenhoping van een heleboel zaken die we op die jongen hebben afgereageerd. Het was gewoon schofterig van ons, maar als je daar midden in zit besef je dat niet. Pas naderhand realiseer je je wat je gedaan hebt.

In het begin was het bij mij nog zo, dat ik die jongen de schuld van alles gaf. Hij was er schuldig aan dat het uitgekomen was, terwijl één van mijn 'mededaders' zijn mond voorbij had gepraat. Hij was er schuldig aan dat de marechaussee me zo ongenadig en onbeschoft heeft ondervraagd. Hij was er schuldig aan dat ik de dienst uitgegooid ben. Dat ik een strafblad kreeg. Dat ik nooit meer kan solliciteren bij de overheid. Noem maar op. Het lag allemaal

Foto Gerard van Ekelens

„...een feestje, waar nogal wat werd gedronken. Onwijs veel eigenlijk.”

aan die lul.

In het begin had ik ook helemaal niet het gevoel dat ik iets slechts had gedaan. Iedereen, mijn ouders, de omgeving, de jongens uit de klas, mijn nieuwe commandant, mensen die ik naderhand tijdens mijn dienstplicht tegen kwam, ja iedereen vond het nogal overtrokken. Je krijgt dan zelf ook een heel raar besef van goed en fout. Pas toen ik voor de Krijgsraad stond realiseerde ik me dat er iets was dat niet klopte. Gek hè, dat je zo verblind kan zijn.

En nu?

Eigenlijk word ik nog iedere dag geconfronteerd met die stomiteit van een aantal jaren geleden. Ik heb een strafblad. Een rustige kalme, aardige en ambitieuze jongen als ik. Een strafblad! Weet je, nog steeds kan ik me voor mijn kopt slaan. Als je een meisje hebt moet je toch vertellen wat je hebt uitgespookt. Ik heb intussen ontdekt dat de meeste meisjes over hun nek gaan van de dingen die ik heb gedaan. Sommigen kijken je aan alsof je nog steeds een verkrachter bent. Dus als ik serieus word met een meisje vertel ik alleen maar de grote lijnen. Ik vertel niet alles, terwijl ik het wel nodig heb om er over te praten.

En nu ik wat ouder word en meer lees over die zaken, vraag ik me ook wel af hoe het met die jongen verder is gegaan. Volgens mij moet hij wel nachtmerries hebben van het gebeurde. Ik vraag me af of hij niet helemaal verknijpt is geworden.

Kijk, ik ben gestraft, de anderen ook. Dat was niet mals. Je kunt er over discussiëren of wij alleen schuldig waren. Mijn leven is maatschappelijk gezien voor een deel verwoest. Ik ben weer gaan leren, omdat ik nergens aan de slag kwam, dat heb ik er dus bij gewonnen. Maar die jongen? Is hij nu een aangepast militair? Krijgt hij nog steeds op z'n donder van z'n maatjes of knijpt hij nu anderen af? Of zit hij totaal verknijpt in een inrichting? Ik heb behoorlijk wat op mijn geweten.

Kom je daar ooit uit denk je?

Ik heb sinds een tijdje gesprekken met een psycholoog en ik werk er hard aan om dat schuldgevoel kwijt te raken. Ik leer langzaam maar zeker de zaak in al z'n grootte beschouwen. Het was niet een situatie waarin een aantal maten iemand te grazen namen. Nee, het hangt samen met de situatie waarin het gebeurde. Met de wijze waarop we in dienst met elkaar omgingen en de wijze waarop met ons werd omgegaan. Dat maakt mijn schuld niet minder, maar het wordt er voor mij wel leefbaarder op. Ja, ik ben er van overtuigd dat ik er op de lange duur uitkom. Wat mij wel angstig maakt is, dat ik weet dat er steeds weer jongens en misschien ook meisjes in dezelfde valkuilen stappen als wij toen. Dat zou ik ze willen besparen. Maar dat klinkt nogal prekerig. Ze moeten gewoon niet zo stom zijn als wij!

Dank je wel voor je openheid.

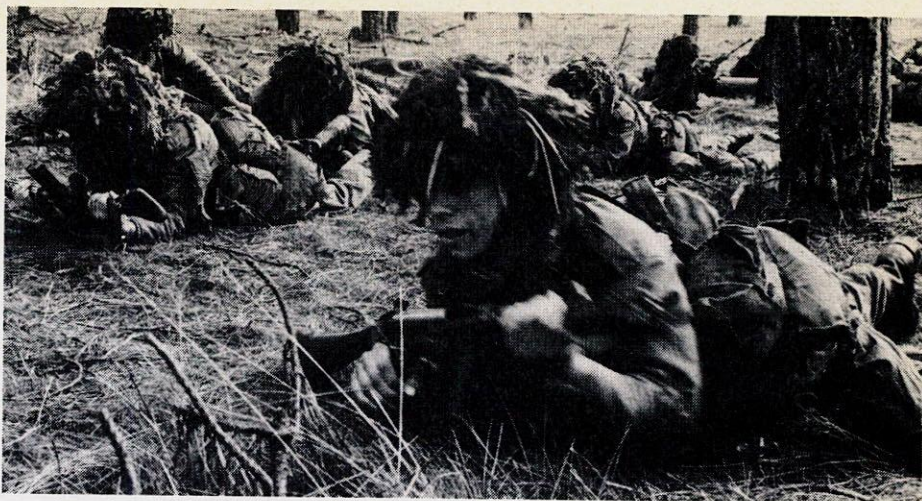

Foto Wim Reinders

...als je de hele dag in het veld hebt gezeten...

Waarom laat je je zoiets gebeuren?

Het begon al met de opkomst. Eigenlijk al op het station. Een aantal van die bravour-jochies, Amsterdammers of zo, hadden het grootste woord. Zij zouden wel eens wat van hun diensttijd maken. Ze deden alsof de hele wereld van hen was. Meestal sla ik dicht van dat soort mensen. Ik ben van nature erg stil en als anderen menen het anders te moeten doen vind ik dat best. Maar opeens kreeg die groep in de gaten dat ik ook op een truck stond te wachten. „Zo, mocht jij ook weg van mammië?“ En meer van die onzin. Ik deed net alsof ik ze niet in de gaten had, maar dat pikten ze niet. Ze kwamen rond me staan en maakten allerlei vervelende opmerkingen. Gelukkig kwam de truck, maar ik had de pech dat ik bij ze in dezelfde groep kwam. En zo is het eigenlijk de hele tijd doorgegaan.

Aldus begint het verhaal van Carlo, die nadat hij z'n opleiding had voltooid nog een paar maanden in dienst is gebleven en toen met een BD-stelling naar huis mocht.

Die dag herinner ik me nog als de dag van gisteren. God wat was ik blij. Weg van die kazerne, weg van die mensen. Weg uit die hel. Dat was echt een onvergetelijke dag. Wat een opluchting!

Hoe komt het denk je, dat ze jou er als pispaal uitpikten?

Zoals ik zei, het begon al op het station. Ik denk dat ze toen gezien hebben dat ik anders was dan zij. Misschien zagen ze wel aan me dat ik me niet op mijn gemak voelde. Wie weet. Maar eigenlijk ging vanaf dat moment alles mis. Ik kwam de truck bijna niet in. Mijn plunjebaal ging niet dicht, liet ik tot overmaat van ramp uit mijn handen vallen en ga zo maar door. De sergeant had al snel door dat ik makkelijk te pakken was en die gooiëde natuurlijk olie op het vuur. Ik had alles tegen zeg maar.

Een slechte start dus. Lukte het je niet om na verloop van tijd onder die druk weg te komen?

Niet echt. Kwam ik na het weekend terug, stond mijn kast op z'n kop. Ging ik vroeg naar bed, dan stond ik een paar uur later met bed en al buiten, of onder de douche. Ach, dat waren allemaal nog geintjes, maar toen ze in de gaten kregen dat ik daar niet op reageerde gingen ze over op ja zeg maar sadistische spelletjes. Zo met een aansteker langs je armharen. Of met een sigarettenpeuk langs je voetzolen. En meer van die ongein.

Waarom reageerde jij dan niet?

Op de een of andere manier was het net alsof het buiten me om ging. Ik was er wel bij, maar ik voelde geen pijn. Alleen de volgende dag zag ik dat ik geschroeide haren op mijn arm had. Of dat soort zaken.

Kon je er met iemand over praten?

Niet echt. Als mijn moeder tijdens het weekend vroeg hoe ik aan die blauwe plekken kwam, dan verzon ik wel iets. Ik heb nog wel geprobeerd om via de dokter of de MSD een overplaatsing te krijgen. Dat lukte dus niet. Ik ben er eigenlijk pas over gaan praten met de geestelijk verzorger. Maar dat duurde ook nog een hele tijd. Doordat die zag dat ik vreselijk nerveus was en op mijn nagels beet moest ik het op een gegeven moment wel vertellen. Toen kwam ik ook met de oplossing van zelfmoord. Dat leek me echt de enige mogelijkheid om van dat getreiter af te komen.

Dat heb je niet gedaan.

„Nee, gelukkig niet. In overleg met mijn g.v.-er ben ik toen de dienst uitgekomen. En in de burgermaatschappij in therapie gegaan. Het heeft twee jaar therapie gekost voordat ik weer iets durfde. Gelukkig ben ik er nu helemaal af. Ik ben voor niets en niemand meer bang. Ik laat me ook niet meer intimideren. Voor een deel komt dat door de therapie, maar toch zeker ook voor een deel door de gevechts-verdedigingssporten die ik ben gaan doen.

Hoe kijk je terug op je diensttijd?

Als een nachtmerrie, ja echt als iets verschrikkelijks.

Bedankt.

Waarom doe je zo iets?

Het is gewoon fun hè. Gewoon een beetje treiteren en klieren. Weet je, als het kader zo'n lichaam de kans geeft of hem er niet uit durft te gooien, dan regelen wij dat toch gewoon even. Heel simpel. Iemand die zich niet aanpast moet bewegen. Wij moeten keihard werken om de opleiding te halen. Je geeft alles. Dan is er een zo'n doetje die alleen maar van de anderen profiteert. Dat pikken we dus niet. Je moet er wel voor werken om door de opleiding te komen. Zo eenvoudig is dat.

Aldus een 20-jarige ex-beroepsmilitair. Ex, omdat hij samen met een kollega de dienst is uitgezet. Het was nog in de proeftijd. Nu is hij weer werkloos en denkt er over naar het buitenland te gaan.

Nederland is een waardeloos land. Iemand die wil knokken voor de zaak wordt de dienst uitgegoot. Zo'n ei kan mooi weer gaan spelen. Die mag blijven.

Vlak voordat je opleiding was afgerond ben je eruit gegoot, waarom?

Bij de opkomst was al duidelijk dat een aantal mensen niet in dienst thuis hoorde. Sommigen vielen gelijk de eerste dagen al door de mand. Eigenlijk verdwenen die geruisloos. Er bleven echter twee in de groep achter die er voortdurend de oorzaak van waren dat wij als klas dingen steeds maar weer moesten doen. Daar krijg je echt de balen van op den duur. Het kader riep die lui wel tot orde, maar het waren echte drukkers. Om ze duidelijk te maken dat wij hen niet pruimden zijn we gewoon wat gaan zieken. Bed op z'n kop zetten, kast verwisselen en meer van die ongein. We moesten natuurlijk wel uitkijken dat we niet gepakt werden, want daar had het kader ons voor gewaarschuwd. Bij die ene jongen leek het wel te helpen. Hij paste zich aan en zorgde dat wij 's avonds wat te drinken hadden. Dat was wel een geschikte gozer. Die andere werd steeds dwarser. Het was een echte lul. Nu waren er bij ons wat jongens die al dienstplichtig waren geweest en daar de nodige geintjes hadden geleerd. Zoals iemand onder de douche zetten, helemaal met camouflagezwart insmeren enzovoort. Dat gingen wij dus ook doen.

Je spreekt over wij, met z'n hoevelen waren jullie?

Eigenlijk waren we met een harde kern van vijf man. En de rest uit de klas deed vrolijk mee als het zo uitkwam. Bij een van die geintjes was zelfs een kaderlid. Kijk, het was natuurlijk puur fun, met elkaar.

Ook voor die jongen die het onderging?
Nou niet echt natuurlijk, maar hij had niet zo veel keus hè! Een keer raakte hij helemaal over zijn toeren. Hij is toen jankend van de kazerne weggegaan. Wij dachten toen allemaal dat hij wel genezen zou zijn. Maar nee hoor, er veranderde niets. Het was en bleef een lul. Op een dag hoorden we dat hij nog

Foto Wim Reinders

nooit wat met een meid had gehad. Volgens mij wist hij niet van het bestaan van z'n piemel. We hebben toen een sfeertje gemaakt met kaarsen en kussens. Een aantal pornoboekjes erbij en toen moest hij zich aftrekken voor de hele klas.

Gewoon fun hè!

Ja, gewoon fun. Het is toch te gek dat daar een ongelofelijke klootzak met z'n broek om z'n enkels voor de hele groep ligt en geen stijve kan krijgen. We hebben ons bescheurd.

Kun je je voorstellen dat ik daar de lol niet van inzie?

Ach, vrouwen denken nu eenmaal anders over zulke zaken. Maar als je met een stel maten onder elkaar bent moet dit kunnen. Kijk en als hij een beetje vent was geweest had hij natuurlijk als een gek om zich heen geslagen. Het was echt een mietje. Ongelofelijk.

Jullie werden toen ontdekt?

Nee, toen nog niet. Dat was een paar avonden later. We waren toen met ons vijven en hebben hem toen op een echte militaire manier te grazen genomen. We hebben hem uitputtingsoefeningen laten doen, tot hij bijna kapot ging. Eén van de anderen ging toen uit z'n bol en ging hem slaan en schoppen. Dat was natuurlijk niet zo erg handig. Nou ja, en toen zijn we betrapt. En nu zijn we de lul. Trouwens niet allemaal. Alleen mijn vriend en ik. De rest komt er met een krijgstuuchtelijke straf af waarschijnlijk. Wij zijn er uit getrapt.

Wat vind je daarvan?

Dat is natuurlijk onzin. Kijk, dan hadden ze ons er allemaal uit moeten gooien. Maar nee, zowel mijn vriend als ik hebben een niet al te jofele achtergrond. Dus het was erg gemakkelijk om ons als hoofddaders aan te wijzen. Eigenlijk zijn we goed stom geweest. We hadden het kader zelf de stront op moeten laten ruimen. Als zij vinden dat iemand geschikt is om beroepsmilitair te worden, dan is dat hun zaak. Wij hebben ons op laten naaien. Dat is dus goed stom. Maar ja, dat is achteraf.

Heb je spijt van de dingen die je hebt gedaan?

Spijt? Nee, niet echt. Ik heb er spijt van dat we gepakt zijn. Dat ik er nu uit ben is

wel lullig, want dit was voor mij een mogelijkheid om een beetje boven jan te komen. Al mijn toekomstdromen kan ik nu wel vergeten. En dat alleen omdat ik beter wilde zijn dan de rest. Ik stond nergens voor. En ik vertrouwde erop dat ik rugdekking had. Nou dat was dus mooi niet zo. Van die maten in de opleiding heb ik nooit meer iets gehoord. Denken aan hun eigen hachie.

Zijn moeder: Had jij dat ook maar gedaan. Had maar eens nagedacht over de dingen die je deed. Man, je lijkt wel gek om dit soort dingen andere mensen aan te doen. Wat moet er wel niet van je terecht komen? En geen spijt. Hoe durf je? Wat voor mentaliteit heb jij eigenlijk? Onvoorstelbaar hoe jij verloederd bent in een paar maanden.

Jij zag het al helemaal niet zitten dat ik in dienst ging, dus jij moet nu wel blij zijn. Kijk, natuurlijk doe je zulke dingen niet 's ochtends om zeven uur. Maar als je de hele dag in het veld hebt gezeten en je moet dan voor een of andere oen iets voor de zoveelste keer doen. Nou dan sla je op tilt. Da's heel simpel. En als je dan 's avonds een pilsje gaat drinken, dan lopen dingen weleens uit de hand. Zo gaan die dingen nou eenmaal.

Zijn moeder: Dus dat gaat dan buiten jou om. Een lekkere jongen ben jij. Hups, ik baal, ik zuip en ga dan iemand molesteren. Jij bent zelf toch verantwoordelijk voor de dingen die je doet? Of niet soms? Wat is er toch met je gebeurd sinds je in dienst bent?"

Geklets!

Ben je nu erg teleurgesteld?

Ja, ja ik baal stevig van die maten die altijd voor je op zouden komen. Ik baal van die hele dienst. Ik baal van de hele maatschappij. Dit is een land voor wijven en mietjes. Ik heb hier eigenlijk niets meer te zoeken. Als het lukt verdwijn ik ook voor een hele tijd, misschien kom ik wel nooit meer terug. Ik wil in een leger waar ze kerels nodig hebben. Niet bij zo'n mietenzooi als hier.

Bedankt voor dit gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Kuifje in Rusland

Of: een Westerse toerist in Leningrad

Op de kilometers lange Nevski Prospekt, de monumentale hoofdstraat van Leningrad loopt de jonge student ineens naast ons. Hij stelt vast: „Toerist.“ We knikken. „Amerikaan of Duitser?“ „Hollander.“ Hij vraagt: „Geld wisselen? Eén tegen één. Honderd gulden tegen honderd roebel?“ Meteen flitst ons door het hoofd, dat een onzer reisgenoten zojuist bij de bank in het hotel honderd gulden volgens de officiële koers heeft gewisseld tegen bijna dertig roebel. Ruim zeventig roebel winst! Begerig tasten we in de beurs en binnen enkele seconden is de ruil gebeurd. De jongen kijkt even achterom en zegt: „Wees voorzichtig, achter ons loopt politie.“ Hij verdwijnt snel tussen de mensen en steekt zijn hand nog even op: „Bye, bye, thank you.“

Op dat moment liepen we in Leningrad nog geen twee minuten op straat. Wat naïef dachten we even dat het hier om een toevalstreffer ging. Nauwelijks hadden we echter vijftig meter verder gelopen, of we werden ingesloten door een groepje van vier jongens die lispelden: „Change money, sir?“ En voordat we aan het einde van de straat waren, waren we tientallen malen met dezelfde vraag benaderd. Indringender en vasthoudender dan bedelaars in de armste ontwikkelingslanden probeerden ze hun boodschap en roebels te slijten. Als we hadden gewild hadden we in de kortste keren met koffers vol roebels rondgelopen.

Zwarte markt

Maar de zwarte markt had na die eerste transactie niets meer aan ons. We konden het geld toch niet kwijt. Op de plaatsen waar we met roebels konden

betalen, waren de eventueel te kopen voorwerpen niet interessant. En waar ze het wel waren, konden we alleen met Westerse valuta afrekenen. Toen we na uren zoeken eindelijk een soort café vonden en de roebels wilden aanspreken voor een biertje, haalde de barkeeper onverstoordbaar een bordje onder zijn toonbank vandaan met de duidelijke boodschap: 'We are closed.' Toen we vervolgens enkele dollars tevoorschijn haalden, draaide hij met een opgeruimde blik het bordje om: 'We are open.' De roebels naar huis meenemen had ook al geen zin. Ze waren geheild door de douane in beslag genomen. Kuifje dus in Rusland. Ofwel: een Westerse toerist in Leningrad.

De internationale reiswereld heeft die bestemming ontdekt en aarzeland begint Nederland te volgen. Verschillende touroperators, zoals Holland International, NCRV-reizen en De Jong Intra,

bieden al redelijk voordelige reizen naar Leningrad en Moskou aan onder wervende motto's als: 'Brengt de Kerst door op het Rode Plein' of 'Winter in Leningrad'. Zo'n mysterieus avontuur lokt nog in deze geblaseerde tijden, nietwaar.

Vanuit Helsinki

In de Finse hoofdstad Helsinki is men zelfs al zo opgewonden geraakt van de mogelijkheden om er geld aan te verdienen, dat daar veelkleurige folders en charmante gastvrouwen lonken met de prikkelende tekst: 'Helsinki, the gateway to Leningrad'. Vele duizenden toeristen komen er al op af, jaarlijks worden nieuwe records geboekt en verwacht. De luchtvaartmaatschappij Finnair vliegt de toestromende bezoekers voor 750 gulden heen en weer van en naar Amsterdam en voor eenzelfde bedrag kan men dan een weekje in Leningrad toeven. De Finse rederij Finnjet doet het nog goedkoper (maar langzamer): voor ongeveer duizend gulden vaart het luxe vlaggeschip van deze maatschappij van Travemünde aan de Oostduitse grens naar Helsinki en verzorgt daarna de trip naar Leningrad. Voor bedragen van 200 (een slaapstoel) tot 1000 gulden (een super-de-luxe hut) kan men in dertig uur die cruise maken. Voor het meenemen van een auto moet 220 gulden neergeteld worden. Alles kan in principe vanuit Helsinki: per vliegtuig, boot of trein (een reis van zeven uur) naar de oude Russische tsarenstad. Wie vanuit de Finse hoofdstad een mini-cruise maakt hoeft zelfs niet eens meer een visum voor Rusland aan te vragen. Op maandagavond vertrekt men, dinsdagmorgen stapt men in Leningrad van boord voor een snelle tocht langs de vele bezienswaardigheden en dinsdagavond vaart men terug.

Douane

Hoezeer een dergelijke reis naar het 'geheimzinnige Oosten' vooraf ook verbeelding en fantasie moge prikkelen, wie, zoals wij, enkele dagen als toerist in Ruslands tweede stad met zo'n 4,5 miljoen inwoners vertoeft, moet wel een liefhebber van zelfkwelling zijn. Dat gevoel begint al op het vliegveld. We worden opgewacht door een legertje duister kijkende douaniers in een troosteloze aankomsthal. Tot in de kleinste hoeken en gaten van de koffers wordt alles met precisie omgespit. Ieder kledingstuk wordt uitgekamd, zeepdoosjes en filmdoosjes moeten open, tasjes worden binnenste buiten gekeerd. Boeken en tijdschriften worden bladzij na bladzij geïnspecteerd. Een van onze medereizigers is bijna het toch weinig opwindende reclamevakblad Adformatie kwijt, omdat daarin twee vrouwenbenen ten behoeve van een advertentie voor nylons worden ontwaard. De douaniers overleggen driftig of hier sprake is van pornografie. In de zakken van een ander wordt vijftig roebel gevonden, die hij in Amsterdam wisselde. Hij wordt voor een verhoor

De oude effectenbeurs van Leningrad, nu marinemuseum

Foto's Rien Robijns

naar een aparte kamer meegenomen en mag pas na anderhalf uur zijn reis vervolgen, overigens niet nadat zijn hele bagage onder een vergrootglas is gelegd en hem zijn roebels zijn afgenomen. Hij krijgt een indrukwekkend formulier mee, waarop de confiscatie wordt gemeld.

Hotel

We zijn nog maar net in ons hotel, een overigens ultramodern bouwwerk zoals ze in elke grote wereldstad zijn terug te vinden, of we maken kennis met het andere circuit. Als we in de lift stappen glipt een student snel achter ons aan. Zwijgend wijst hij op ons windjack: dat wil hij wel hebben voor 150 roebel. Voor ons sweat-shirt wappert hij met 100 roebel. Hij dringt er vasthoudend op aan mee te gaan naar de kamer, wijst even naar het plafond en vervolgens op zijn oren om aan te geven dat de af luister-apparaatuur in deze Intourist-hotels mogelijk meesnort en begint zacht fluisterend te bieden op dassen, schoenen, overhemden en truien. Hoewel die kledingstukken van een behoorlijk saaie snit zijn, kijkt hij er naar of hij goud ziet blinken.

Hij is bereid er een vermogen voor te betalen, althans: dat moet het wel zijn, wanneer we vernemen dat het gemiddelde maandloon in Leningrad op 190 roebel ligt. Even later, als we door de stad wandelen, begrijpen we hem wat beter: vrijwel zonder uitzondering zijn zijn landgenoten gehuld in grauwe, fantasielose tinten, vormloze pakken en jurken, de outfit kortom, die in Nederland vlak na de oorlog werd gedragen. Wanneer we echter onze vrouwelijke Intourist-gids naar deze levendige zwarte (ruil)handel vragen, slaat ze bedremmeld de ogen neer en buigt het hoofd. „Alstublieft”, verzoekt ze, „vraagt u mij er niet verder naar, u brengt mij in grote verlegenheid.” Zij kan er ook niets aan doen, dat tijdens ons bezoek de gulle lach maar niet wil

De Nevski Prospekt, de monumentale hoofdstraat van Leningrad: vol geldwisselaars

doorbreken. Het eten, dat we voorgezet krijgen, is slecht, de bediening supertraag, de service nihil. Het is schier onmogelijk ergens iets te drinken, of een bijzondere tentoonstelling te bezoeken zonder uren in de rij te staan, in toom gehouden door legioenen pettendragers.

Bezienswaardigheden

Aan haar ligt het zeker ook niet, dat de bezoeker tenslotte met steeds meer verlangen naar zijn vertrek gaat uitkijken. Met veel verve voert ze ons langs de imposante bezienswaardigheden van de stad. Langs de torens, koepels en gevels van paleizen en kathedralen en de granieten kades van de rivieren en kanalen.

In sneltreinvaart worden we geleid langs de Isaac-kathedraal, het museum van de Revolutie, de vroegere effectenbeurs, die nu marinemuseum is en de Petrus en Paulusvesting, die door tsaar Peter de Grote als gevangenis werd gebouwd, vervolgens na de oktober-revolutie van 1917 nog even diende om de tegenstanders van het regime in weg te

bergen en nu ook al museum is.

We bezoeken 's werelds indrukwekkendste museum de Hermitage, om er trouwens te constateren dat de enorme collectie zeventiende eeuwse Nederlandse oude meesters nauwelijks te bekijken valt door de combinatie van slechte verlichting en het fel binnendringende zonlicht.

En we rijden langs de tientallen andere musea, schouwburgen en universiteitsgebouwen. Allemaal bezienswaardigheden overigens, die het vroegere Sint Petersburg te danken heeft aan die vermaledijde tsaren. „Jawel”, zegt de gids dan minzaam, „maar toen kon er maar een beperkte aristocratie van genieten, nu zijn ze gemeenschappelijk bezit van alle inwoners en toeristen.”

Geldwisselaars

De geldwisselaars blijken het kaartje met toeristische attracties ook goed in hun hoofd te hebben. Elke keer wanneer de bus even stopt om de toeristen de gelegenheid te geven foto's te maken, storten ze zich als sprinkhanen op ons, zwaaiend met dikke pakken roebels. Ze opereren zo openlijk en brutaal, dat het bijna niet anders kan of de autoriteiten laten het oogluikend toe.

„Per slot van rekening”, grinnikt de jonge wisselaar, die met ons meegaat naar het hotel, „krijgt de staat dat zo verkregen Westerse geld toch weer binnen.” Hij vertelt, hoe hij en zijn companen de valuta gebruiken om er goederen mee te kopen in de (tax-free) Beryozka-staatswinkels. „Daar is het allemaal wel”, verklaart hij, „leuke kleren, elektronische apparatuur, rockmuziek enzovoort.” Voor de Rus met roebels zijn die spullen alleen onbereikbaar: er wordt alleen buitenlands geld aangenomen. „Welnu”, vervolgt hij, „dat krijgen we door te wisselen. En als we die goederen kwijt willen is dat geen probleem. Iedereen is bereid er heel veel roebels voor neer te tellen.”

Trots besluit hij: „Ik zou zo een prachtige stereo-installatie kunnen kopen. Ik heb alle platen van de Rolling Stones. En die zet ik 's avonds vaak extra hard aan...”

Rien Robijns

Het museum van de Oktober-revolutie

Inzetbaarheid

Met het einde van de oorlog eindigde voor ons land in Indonesië ook het koloniale tijdperk. Alleen de Nederlandse overheid was nog niet zo ver of dacht er anders over. Duizenden soldaten werden op de boot gezet om in Indië „orde en gezag te gaan herstellen”. Een keurige omschrijving voor wat in werkelijkheid een ordinaire oorlog was. Of zoals Gerrit Vermeer, de hoofdpersoon uit 'De Opstand' van M. Jacob, op de kade in het verre Indië van een admiraal te horen kreeg: „geen oorlog, nee, het was helemaal geen oorlog, het was een opstand en de opstandelingen waren wreed en onderdrukten het volk aan de evenaar. Zij kwamen derhalve als bevrijders!”

Vrij snel na aankomst beginnen bij deze jonge soldaat de twijfels te rijzen over de ware aard van deze onderneming. Na het nodige te hebben meegemaakt belandt Gerrit Vermeer in krijgsgevangenschap en leert hij de vijand ook op een andere wijze kennen. De twijfels worden zekerheid: hij is bedrogen en het beeld dat men hem heeft voorgehouden was vals. Wanneer hij na ruim anderhalf jaar krijgsgevangenschap in Nederland terugkeert, krijgt hij van een generaal de wind van voren over zijn houding tijdens zijn gevangenschap. Zijn repliek is vlijmscherp: „soldaten hebben andere ervaringen dan generaals hun in het vooruitzicht stellen.” Ook al ligt de oorlog in Indië ver achter ons, het vraagstuk van de inzetbaarheid, waar het in deze vlot geschreven roman om draait, heeft nog niets aan aktualiteitswaarde ingeboet.

'De Opstand' van M. Jacob werd uitgegeven door Nijgh en Van Ditmar te 's-Gravenhage. Prijs f 27,50.

Karate

Karate wordt nog steeds door velen opgevat als een vechttechniek en niet meer dan dat. Wil men deze technieken effectief

kunnen gebruiken dan moet het geestelijk aspect van deze zelfverdedigingskunst niet alleen worden erkend, maar zelfs een overheersende rol spelen. Beoefening van deze sport betekent oefening van lichaam en geest; boven alles dient men zijn tegenstander hoffelijk en met inachtneming van de juiste omgangsvormen te behandelen.

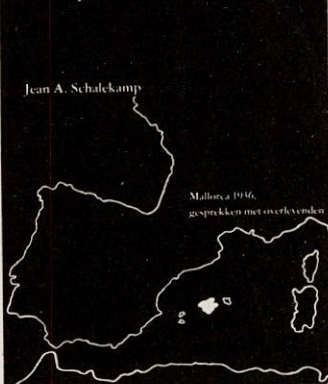
Dit is kort samengevat het motto waarmee de 9e dan en hoofdinstruktuer van de Japanse Karate Associatie, Masatoshi Nakayama, zijn boek 'Karate' inleidt. In dit met honderden instructieve foto's en tekeningen geïllustreerde boek behandelt deze oude grootmeester de grondbeginselen van het karate. Grondbeginselen die begrepen en toegepast moeten kunnen worden bij het uitvoeren van kata's en bij het vrije vechten. Deze principes worden in dit boek heel duidelijk uiteengezet.

'Karate' door Masatoshi Nakayama werd uitgegeven door Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Mallorca

Het feit dat het dit jaar vijftig jaar geleden is dat de Spaanse Burgeroorlog uitbrak, heeft een flink aantal boeken op de markt gebracht. Trouwe lezers van deze rubriek zal dit niet ontgaan zijn. Het laatste boek dat wij in

Van een eiland kun je niet vluchten

dit verband onder de aandacht willen brengen verscheen net voor dit herdenkingsjaar. Het is wellicht het meest aangrijpende Spanjeboek van allemaal: 'Van een eiland kun je niet vluchten' van Jean A. Schalekamp. Dat eiland is Mallorca, bekend bij vele toeristen als het idyllische eilandparadijs in de zon. Op dit eiland van stilte, zon en geluk voltrok zich de fascistische staatsgreep in juli 1936 in anderhalf uur. Het was tegelijkertijd het startsein voor een bloedige terreurgolf die tenminste vijfduizend, meestal volstrekt onschuldige, mensen het leven kostte.

Schalekamp reconstrueert, aan de hand van gesprekken met overlevenden, de ontstellende gebeurtenissen die zich op dit eiland tijdens deze burgeroorlog

voltrokken. Een knap stukje orale geschiedenis!

'Van een eiland kun je niet vluchten' door Jean A. Schalekamp is een uitgave van Heureka te Weesp. Prijs f 27,50.

Straling

Vrij kort na de ramp in Tsjernobyl (26 april jl.) verscheen het boekje 'Straling en radioactiviteit', vragen en antwoorden op een rij gezet door TNO. Het boekje, geschreven door vijf stralingsdeskundigen, schijnt in een weekend in elkaar gezet te zijn. Of dat de reden is dat men de gevaren bij een eventueel ongeluk met een kerncentrale in Nederland wat al te gemakkelijk afdoet valt te betwijfelen. Het zou weleens (en dat is veel erger) meer te maken kunnen hebben met de sussende toon die van overheidswege en van veel (te betrokken) wetenschappers over dit soort zaken kan worden vernomen. Enkele voorbeelden. Op blz. 23 wordt toegegeven dat de centrale in Dodewaard niet over een koepel van gasdicht staal en beton beschikt, maar die „ontbreekt bij meer dan 30 centrales” in West-Europa. Op blz. 56 wordt het aantal ernstig bestraalde slachtoffers (voor wie verpleging en beenmergtransplantaties nodig zijn) van een kernramp in ons land geschat op „hooguit enkele tientallen” omdat „de constructie en beveiliging van onze reactoren bijzonder degelijk is”. Een kritische lezer zal na lezing van dit boekje met meer vragen zijn blijven zitten dan hij/zij antwoorden heeft gekregen.

'Straling en radioactiviteit' door Prof. dr. D. W. van Bakkum e.a. is een uitgave van de Friese Pers Boekery te Drachten. Prijs f 7,90.

KNIL

In 'Totok in Tjimahi' beschrijft D. A. Visker de belevenissen van een Hollander (een totok) bij het KNIL in een Indische garnizoensstad vóór de 2e wereldoorlog. Tjimahi op West-Java (niet ver van Bandoeng) had in die tijd een vaste militaire bezetting van zo'n vierduizend man, waarvan velen met hun gezinnen.

Het boek bevat herinneringen aan en observaties van de kleurrijke samenleving die zo'n garnizoensplaats kenmerkte. Zij die deze tijd in Indië hebben meegemaakt zullen van dit boekje smullen. Geïnteresseerden in de geschiedenis van het KNIL zullen ook aan hun trekken komen. Soldaten van nu zullen weinig herkennen van datgene wat beschreven wordt. Een enkel voorbeeld is voldoende om aan te geven vanuit welke houding Visker zijn belevenissen optekent: Wanneer op een militaire parade worden uitgenodigd: officieren met hun dames, onderofficieren met hun echtgenoten en mindere militairen met hun vrouwen, dan vond niemand dat erg, integendeel, „het was voor de goeden juist een aansporing

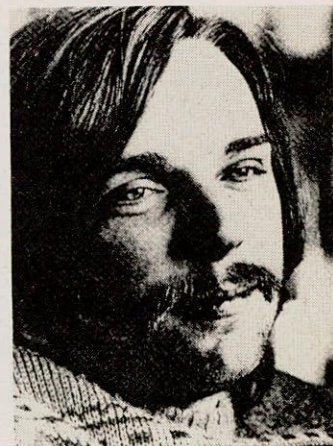
hun uiterste best te doen, om zo spoedig mogelijk promotie te maken.”

'Totok in Tjimahi' door D. A. Visker verscheen bij uitg. Moesson te Den Haag. Prijs f 21,50.

Eenzaamheid

Alex van Zuylen, de hoofdpersoon uit het verhaal 'De woongroep' weet op geen enkele wijze zin en betekenis aan zijn leven te geven. Na enkele jaren met zijn vriendin Mieke te hebben samengewoond, wordt hij door haar buiten de deur gezet. Hij zoekt onderdak bij de andere leden van de woongroep, maar ook daar vindt hij het niet. Na nog eens (vergeefs) bij Mieke te hebben aangeklopt zoekt hij zijn heil bij krakers in het pand ernaast. Ook deze 'beschermers' kotsen hem na verloop van tijd uit, waarop deze mislukte dertiger ten einde raad zijn ouderlijk huis maar weer opzoekt.

Dit verhaal, tevens titelverhaal, is één van de zes korte verhalen die het prozadebuut vormen van Floris Vervoort (1952). Verhalen die stuk voor stuk worden gekenschetst door eenzaamheid, wat (wereld)vreemde figuren die trachten hun eigen leventje te leven. De resultaten van deze pogingen zijn niet altijd even bemoedigend. De verhalen zijn niet allemaal even boeiend en of ze 'de lezer een leerzame en plezierige ervaring rijker' zullen maken, zoals de omslag zegt, lijkt mij wat overdreven. Toch kan deze Floris Vervoort wel schrijven. Met

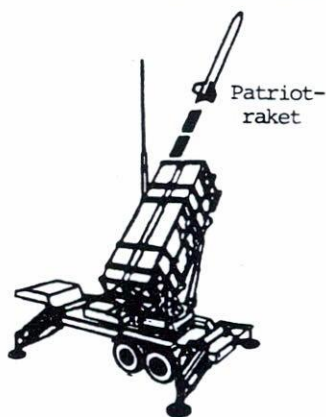
enige belangstelling kijk ik toch wel uit naar zijn volgend boek (een roman?).

'De woongroep en andere verhalen' door Floris Vervoort verscheen bij uitg. In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 19,50.

Patriot

Nederland heeft sinds eind augustus, als eerste land in Europa, de beschikking over het zeer kostbare ultra-moderne Patriot-luchtverdedigingssysteem. In ruil voor 866 miljoen gulden is ons land de laatste geworden van twintig lanceerinstallaties en 160 raketten.

In het rapport 'De Patriot. Schot in de roos of dure misser?' worden de ontwikkelingsgeschiedenis en de technische en operationele karakteristieken van dit nieuwe systeem beschreven. Invoering van nieuwe wapensystemen kunnen grote gevolgen

Patriot-raket

hebben voor de militaire doctrines. Bovendien kunnen ze de steeds voortgaande technologische wapenwedloop stimuleren. De informatie met name met betrekking tot dit soort aspecten die aan de aanschaf, van in ieder geval ook dit wapensysteem, kleven zijn door de regering, volgens de auteurs, in een veel te laat stadium aan de orde gekomen. Dit ernstige tekortschieten van de regering tracht men in dit rapport te verduidelijken.

'Patriot. Schot in de roos of dure misser' door H. Akkermans e.a. verscheen bij VU-uitgeverij te Amsterdam. Prijs f 15,-.

Meesterwerk

In 'De zanger met de hoge hoed' beschrijft Carl Heinz Kurz niet alleen het leven van de Duitse troubadour Süsskind von Trimberg, maar geeft ook een beeld van die tijd (begin 13e eeuw). Over deze joodse, middeleeuwse dichter is betrekkelijk weinig bekend. Kurz slaagt er evenwel in het leven van deze troubadour levensecht voor ons neer te zetten. Wat deze novelle zo bijzonder maakt is dat de auteur via deze Süsskind laat zien hoe groot de minachting voor de joden in de middeleeuwen ongeveer geweest moet zijn. Die vijandigheid was na de kruistochten al groot, maar werd nog eens vergroot nadat het vierde

Lateranen concilie onder Innocentius III besloten had dat joden door hun kleding duidelijk te onderscheiden moesten zijn van christenen. Plundering en brandstichting waren het gevolg. Ook Süsskind en zijn gezin vallen er aan ten prooi. Kurz weet in dit ontroerende verhaal het eeuwenlange lijden van het joodse volk op onnavolgbare wijze tot uitdrukking te brengen. Zonder meer een meesterwerk! 'De zanger met de hoge hoed' door Carl Heinz Kurz werd uitgegeven door De Geus te Breda. Prijs f 14,50.

Indiaanse dromen

'Net zoals ik deze lichamelijke litten draag, zo dragen we ook sporen in onze geest en onze ziel, we dragen ze individueel en als natie. Ze negeren is hetzelfde als wanneer je doet of je je eigen beeld niet in een spiegel ziet.' Dit zegt Jesse Brown ergens in Joseph Bruchac's roman 'De dromen van Jesse Brown', die als deel 8 verscheen in De Indiaanse Bibliotheek van uitgeverij In de Knipscheer. Bruchac is een Abenaki-Indiaan met ook Slowaaks en Engels bloed.

In 'De dromen van Jesse Brown' worden een aantal historische gebeurtenissen in de 19e eeuw opnieuw beleefd, zoals de slachting van Wounded Knee in 1890 en de ondergang van Amerika's jongste generaal George Armstrong Custer in de slag bij Little Big Horn in 1876 tegen het oude, wijze Sioux-opperhoofd Sitting Bull. Deze 'dromen' worden bij Jesse afgewisseld met 'heel andere', meer science fiction-achtige over de met een laserpistool bewapende Emmet Okun, één van de dertien technocratische 'controllers' (en een moderne Custer), die tien jaar na de nucleaire wereldramp de 'New States' besturen.

Langzamerhand mengt zich bij Jesse Brown de Sioux-historie met het SF-heden en wordt de verbinding tussen het verleden en de hedendaagse werkelijkheid hersteld. 'Je kunt de geestenwereld aanraken. Daarom waren de oude religies zo ge-

vaarlijk. De regering wist niet wat zij vernietigde, maar wist dat het vernietigd moest worden, anders zouden wij te sterk voor hen zijn. Alles is in je dromen. Als alles in orde is kan je oversteken. Daarom waren zij zo gevaarlijk, omdat we vrij waren dan zij. In onze dromen konden we de kracht vinden, de reis maken en terugkomen.

Het verleden is niet alleen maar een verzameling gebeurtenissen die kwamen en gingen.' Het is met dat verleden en die dromen al net als met die 'sporen in onze geest' uit het begincitaat hiervoor: je kunt ze beter niet negeren!

Deze boeiende roman is bepaald een aanwinst in die toch al zo voortreffelijke Indiaanse Bibliotheek.

'De dromen van Jesse Brown' door Joseph Bruchac verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 26,50.

Zimbabwe Zakboek

Eind september is met een landelijke dag in Utrecht een campagne rond Zimbabwe van start gegaan. In deze, een jaar durende, campagne wordt aandacht en steun gevraagd voor dit jonge Afrikaanse land.

De initiatiefnemers zijn HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking), HOM (Humanistisch Overleg Mensenrechten), Humanitas en Humanistisch Verbond. Zij hopen op tal van plaatselijke, regionale en landelijke activiteiten vanuit de eigen en andere organisaties.

Ter ondersteuning van de campagne is het Zimbabwe Zakboek uitgegeven, een brochure met achtergrond- en actie-informatie voor plaatselijke groepen. Korte stukjes over geschiedenis, politiek, economie, ontwikkelings-samenwerking en mensenrechten worden afgesloten met literatuur- en publicatijstijes. Het geeft een overzicht van mensen en organisaties die zich in Nederland met Zimbabwe bezighouden, een lijst met sprekers, audio-visueel materiaal, producten en tips over activiteiten, publiciteit en subsidie.

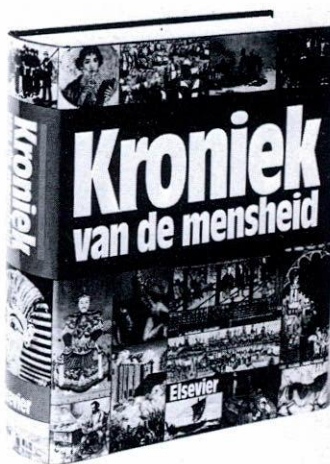
Het Zimbabwe Zakboek is gratis verkrijgbaar - voor mensen en groepen die Zimbabwe in Nederland de aandacht en steun willen geven, die het land verdient - bij HIVOS, Beeklaan 387, 2562 AZ Den Haag, tel. 070-636.907.

5000 jaar wereldhistorie

In EGO van december '85 vermelden we in deze rubriek de verschijning van de 'Kroniek van de 20ste eeuw', een Elsevier-uitgave van ruim 1000 pagina's. Daarin werden de gebeurtenissen van de afgelopen 85 jaar chronologisch geboekstaafd, van de nederlaag van de Britse troepen tegen het Boerenleger op de Spionkop (29 januari 1900) tot de aanslagen op de balies van de Israëlische luchtvaartmaatschappij El Al in Rome en

Wenen (27 december 1985). Ter completering volgt er begin van elk jaar een supplement met de belangrijkste gebeurtenissen van het afgelopen jaar.

Daarnaast hebben de Kroniekmakers van Elsevier (zo'n 60 historici) zich gestort op de 5000 jaren die vooraf gingen aan onze eigen 20e eeuw. En zo verscheen onlangs de 'Kroniek van de mensheid', opnieuw een kloek, gebonden boekwerk van 1056 pagina's met ruim 3000 korte artikelen en ca. 2500 illustraties. Het is een reis geworden - beschreven in 'actuele' berichten a.h.w. voor de krant van vandaag - door 50 eeuwen wereldgeschiedenis, vanaf de stichting van de eerste dynastie van het Verenigde Egyptische Koninkrijk (rond 3000 v. Chr.) tot aan de invoering in België van de evenredige vertegenwoordiging (30 december 1899).

De 'Kroniek van de Mensheid' en de 'Kroniek van de 20ste eeuw' zijn de twee verschenen delen van een drieluik. Samen vormen ze een imposant totaal overzicht van de menselijke reis door de tijd. Het Kroniekdrieluik zal volgend jaar worden voltooid met de 'Kroniek van de Nederlanders'.

Geen boek voor specialisten of geïnteresseerden in een bepaalde periode, maar wel voor liefhebbers van een rijk geïllustreerd kijk- en leesboek over de hele wereldhistorie. En die zullen er de pittige prijs - hoewel, toch nog geen dubbelte per kleurrijke pagina, als ze snel zijn - wellicht graag voor over hebben.

'Kroniek van de mensheid', samengesteld onder eindredactie van drs. M. Valken, is een uitgave van Elsevier te Amsterdam. Prijs tot 1 januari 1987 f 99,50, daarna f 135,-.

Wim Heij
Frank Spoelstra

